

Україна:

події,
факти,
коментарі

2011 № 8

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Горвий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

До 25-річчя Чорнобильської трагедії 4

Аналітика

Н. Половинчак

Уроки мирного атому. 5

Ю. Половинчак

Візит прем'єр-міністра РФ Володимира Путіна: в очікуванні рішень. 12

Ю. Яснова

НАК «Нафтогаз України»: перспективи і проблеми. 17

О. Ворошилов

Посевная-2011 в Україні в освітленні СМІ. 22

О. Рябоконт

Украинские производители труб борются за рынки. 28

В об'єктиві – регіон

А. Потіха

Проблема подвійного громадянства в Україні. 35

Актуальна прес-конференція

С. Горова

Позачергові вибори в Києві: варіанти ймовірностей. 41

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки й освіти. 44

Діяльність науково-дослідних установ 46

Аерокосмічна і авіаційна галузі 48

Енергоощадні технології.	51
Інформаційні технології.	52
Питання екології та уникнення техногенних катастроф.	53
Освіта та кадрове забезпечення в Україні.	54
Охорона здоров'я.	55
Наукові видання.	55
Наука і влада.	57

Проблеми інформатизації

А. Чекмарев, Л. Чуприна

Електронные расчеты за платные услуги библиотечного сайта в контексте маркетинговой стратегии.	60
---	----

До уваги держслужбовця

Т. Добко, Ю. Левченко

Твори Володимира Короткевича у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.	66
--	----

До 25-річчя Чорнобильської трагедії...

На заходах у Києві, приурочених до 25-ї річниці Чорнобильської трагедії, були присутні близько 50 іноземних делегацій різних рівнів.

До столиці України прибули Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун, глава Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) Юкій Аmano, Голова Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу.

Участь у заходах взяли Президенти Польщі Броніслав Коморовський, Казахстану Нурсултан Назарбаєв, Хорватії Іво Йосипович, Швейцарії Мішлін Кальмі-Рей та Угорщини Пал Шмітт, прем'єр-міністри, віце-прем'єри, глави парламентів ряду держав та інші високі посадові особи. У рамках візитів високих делегацій відбулися їх зустрічі з керівництвом України.

Делегацію Білого дому очолює відомий політолог Збігнев Бжезинський. Представники США взяли участь у саміті з питань безпечного та інноваційного використання ядерної енергії, а також у Міжнародній конференції «25 років Чорнобильської катастрофи. Безпека майбутнього».

Що стосується самих заходів, то вже в понеділок, 18 квітня, Міністерство надзвичайних ситуацій організувало прес-тур до Чорнобильської зони відчуження і відселення.

19 квітня в Українському домі за участю керівництва України пройшла конференція країн-донорів зі збору коштів на фінансування чорнобильських проєктів, а також міжнародний саміт з питань безпечного та інноваційного використання ядерної енергії.

20–22 квітня в Українському домі проходить Міжнародна конференція «25 років Чорнобильської катастрофи. Безпека майбутнього» з представленням національної доповіді до 25-річчя цієї трагедії.

Крім того, проєкт ООН «Міжнародна науково-інформаційна мережа з питань Чорнобиля» (ICRIN) провів 19 квітня семінар «Життя на територіях, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: погляд у майбутнє». У рамках цього заходу виступили експерти чотирьох агентств ООН: ВООЗ, МАГАТЕ, ПРООН, ЮНІСЕФ і Наукового комітету ООН з впливу атомної радіації, сучасних наслідків Чорнобильської катастрофи в Білорусі, Росії та України.

Безпосередньо в сам день річниці аварії – 26 квітня – очікується тристороння зустріч лідерів України, Росії та Білорусі.

Головними подіями за участю представників Єврокомісії оглядачі називають Київський саміт з ядерної безпеки, а також конференцію донорів,

на якій вирішувалося питання залучення коштів для побудови нового укриття над зруйнованим четвертим блоком Чорнобильської атомної станції.

На конференції країн-донорів із проектів ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС Києву вдалося зібрати понад 500 млн євро додаткових коштів. Одразу після оголошення попередньої суми Президент України В. Янукович заявив, що він дуже задоволений. «Ми практично виконали те завдання, яке стояло перед Конференцією донорів. Була зібрана основна сума – близько 550 млн євро», – сказав глава держави.

Завдяки зібраним коштам до 2015 р. Україна разом з кількома європейськими компаніями побудує новий об'єкт укриття, який замінить вже існуючий саркофаг мінімум на 100 років. «Фактично ми отримали можливість будівництва об'єкта “Укриття” і його завершення до 2015 року», – сказав В. Янукович.

Для європейських очільників Київський саміт став майданчиком для обговорення майбутнього ядерної енергетики та проведення стрес-тестів на діючих АЕС. Останнім часом, після катастрофи на японській атомній «Фукусіма-1», ця тема набула більшої актуальності.

Не залишиться поза увагою Президента Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу і підготовка до підписання угоди з Україною про асоціацію. Україна та ЄС вже практично вийшли на фінішну пряму, як у політичній, так і в економічній частинах документа, і планують завершити переговори до кінця цього року (*KM.ru* (<http://www.km.ru>), *Gigamir* (<http://gigamir.net>), *Korrespondent.net* (<http://ua.korrespondent.net>). – 2011. – 17.04; *Vasti.net* (<http://vlasti.net>). – 2011. – 23.03; *Росбалт* (<http://www.rosbalt.ru>). – 2011. – 6.04).

Аналітика

Н. Половинчак, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Уроки мирного атому

Як заявив Президент України В. Янукович, 2011 р. буде оголошено в Україні Роком вирішення проблем Чорнобиля. За словами В. Януковича, роковини Чорнобиля – це трагічна дата для України, і Україна зобов'язана не тільки підбивати підсумки того, що сталося, а й зробити все для того, щоб чорнобильська територія була безпечною. «Ми зобов'язані зробити певні кроки зараз, і 2011 р. має бути присвячений вирішенню чорнобильських проблем в Україні. Ми його оголошуватимемо саме таким роком», – підкреслив Президент України.

Вибух на ЧАЕС започаткував новий відлік часу в долях українців, адже відбулася наймасштабніша катастрофа в історії людства, від якої постраждала практично вся Європа. Після аварії на ЧАЕС було зафіксовано сліди радіаційного забруднення в Англії, США, Японії, на півночі Африки, тобто за 10 тис. км від епіцентру вибуху.

Напередодні 25-х роковин Чорнобильської катастрофи знову розгорілися дебати про майбутнє ядерної енергетики. Поштовх дала катастрофа в Японії. Аварія на японській атомній станції «Фукусіма-1», яка отримала шостий рівень небезпеки, наочно показала всьому світу, що будь-які запевнення енергетичних компаній і урядів про безпеку атомної енергетики та гарантії неможливості повторення Чорнобильської трагедії залишаються словами.

Ситуація в Японії продовжує залишатися складною, хоча українські експерти вважають, що в Японії не повториться чорнобильський сценарій. Самі ж японці показали світу хороший приклад у боротьбі зі стихією. З одного боку, влада, яка не замовчувала біду, а оперативно інформувала населення не лише про перебіг подій, а й давала чіткі інструкції щодо плану поведінки. З іншого боку, самі японці продемонстрували гідну поваги поведінку: без паніки та мародерства, які стають першими супутниками катастроф в інших країнах, в Японії продовжують боротися з лихом.

Катастрофа в Японії – привід для інших перевірити свою безпеку. Багато країн зараз перевіряють на безпечність свої АЕС. Зокрема, на українських АЕС проводиться перевірка готовності системи аварійного реагування, системи оповіщення та зв'язку, забезпечено готовність персоналу аварійних груп та бригад до реагування в разі виникнення аварії, обіцяють в «Енергоатомі». «Ми повинні врахувати уроки із ситуації на японських АЕС, що виникла внаслідок землетрусу, і зробити належні висновки. Не виключено, що нам доведеться змістити пріоритети в програмах підвищення безпеки та надійності українських АЕС», – наголосив президент компанії ДП НАЕК «Енергоатом» Ю. Недашковський.

У Національному центрі управління кризових ситуацій МНС Росії також відпрацьовують різні варіанти розвитку ситуації, пов'язаної з порушенням роботи АЕС.

Ситуація в Японії викликала занепокоєння у всій Європі. Наприкінці березня лідери країн-членів ЄС заявили про намір провести перевірку заходів безпеки на атомних електростанціях у зв'язку з подіями в Японії. Висновки незалежних експертів будуть направлені до Європейської комісії і Європейської групи регулювання ядерної безпеки (ENSREG). «На ядерних реакторах, які не відповідають критеріям, необхідно буде посилити заходи безпеки або закрити їх», – цитують ЗМІ заяву іспанського прем'єр-міністра Хосе Луїса Родрігеса Сапатеро. Лідери країн-членів ЄС закликали країни всього світу провести подібні перевірки. «Звісно, ми поважаємо суверенне право наших сусідів, але вважаємо, що ці питання передбачають глобальну відповідальність», – наголосив Президент Європейської комісії Ж. М. Баррозу.

Єврокомісар з питань енергетики Г. Оттінгер уже повідомив, що державні компанії, які є операторами АЕС у Євросоюзі, погодилися провести додаткові перевірки. Тестуватимуть сейсмостійкість, витривалість щодо повеней, наявність запасної системи електрозабезпечення. До уваги братимуть також вік і тип реакторів.

Німці ж узагалі змусили уряд накласти тимчасовий мораторій на плани розширення діяльності атомних електростанцій – Німеччина на три місяці зупинить атомні електростанції, побудовані до 1980 р., щоб перевірити їх на предмет подальшого використання, адже країна експлуатує старі й досить небезпечні реактори.

Нагадаємо, у лютому в Німеччині понад 10 тис. осіб по всій країні протестували проти політики уряду у сфері ядерної енергетики. Згідно з рішенням уряду, робота 17 АЕС була продовжена на термін від 8 до 14 років, і відключення останньої атомної станції планувалося у 2035 р. Протестуючі закликали уряд до 2020 р. зупинити всі діючі в країні АЕС і запобігти накопиченню атома з періодом напіврозпаду понад 25 тис. років.

Уряд Швейцарії заморозив усі атомні проекти в країні на невизначений термін. Натомість Франція, яка гостро залежить від атомної енергії, досить жорстко критикує Японію, тим самим даючи зрозуміти, що нічого подібного у Франції в принципі відбутися не може. Адже якщо у Франції виникне потужний рух проти АЕС, уряд може опинитися в дуже незручному становищі.

Подальшу долю АЕС у Євросоюзі намагалися вирішити міністри енергетики на позачерговому засіданні в Брюсселі. «Люди в Європі, зокрема в Австрії, занепокоєні. Вони не знають, як би ми діяли за подібних обставин і чи є загрози для європейських АЕС. Тому я скликав раду міністрів екології країн ЄС, щоб разом обговорити можливі ризики для європейських атомних станцій і заспокоїти людей», – заявив міністр з питань екології Австрії Н. Берлакович. Польща, Франція, Італія та Чехія не згодні з закликами Німеччини та Австрії відмовитися від атомної енергії. Кілька країн ЄС вимагають запровадити спільні стандарти безпеки щодо роботи атомних електростанцій. За словами міністра економіки Фінляндії М. Пеккарінена, який також опікується питаннями енергетики, кожна країна має відповідати за те, що відбувається на її території, утім Євросоюзу потрібні й спільні правила.

У США, де діють 23 реактори, аналогічні тим, що були спроектовані в 70-х роках американською компанією «Дженерал Електрик» для японської електростанції «Фукусіма-1», розгорнулася дискусія щодо безпеки мирного атому. З-понад сотні атомних електростанцій у країні 11 перебувають у сейсмічно небезпечних зонах. Донедавна планувалося будівництво 20 нових електростанцій, хоча протягом попередніх 30 років до атомної енергетики в США ставилися настроєно – після вибуху на атомній електростанції в Пенсільванії. Тепер – після катастрофи в Японії – ця політика знову може змінитися.

Росія, незважаючи на фукусімську катастрофу, підтверджує ставку на атомну енергію: президент РФ Д. Медведев підтвердив плани будівництва першої АЕС у Туреччині, прем'єр-міністр В. Путін домовився з президентом О. Лукашенком про зведення АЕС у Білорусі. РФ заявила про перевірку старих станцій і посилення уваги до безпеки нових. Проте темпи спорудження нових реакторів не буде змінено.

Китай був ще більш однозначним. Представники Комуністичної партії заявили, що їхні реактори безпечні, країні потрібно дуже багато енергії, і зупинятися через катастрофу в Японії ніхто не буде. За оцінками МАГАТЕ, до 2020 р. КНР завозитиме уранової руди більше за всіх у світі.

Більшість країн, зокрема, західний сусід України Польща, відмовитись від мирного атома не в змозі. Тому польська влада заявила, що продовжуватиме здійснювати плани з будівництва першого реактора в країні. «Програма з атомної енергетики незамінна для гарантування безпеки Польщі таким чином, щоб промисловість не мала проблем з поставками електроенергії в наступні місяці», – заявив речник уряду П. Грас. Варшава планує побудувати два атомні реактори потужністю 3000 МВт, перший з яких має бути запущений до 2020 р.

Так само і в Україні динаміка споживання енергоресурсів яскраво демонструє – відмова від атомної енергетики залишається непосильною розкішшю. Колишній директор Чорнобильської АЕС, заступник секретаря Ради національної безпеки України С. Парашин упевнений, що Україна не може піти шляхом Німеччини. Якщо німці можуть собі дозволити за 10 років замінити атомну енергетику на альтернативну, то в Україні таких грошей просто немає. Та й відповідно до прийнятої близько п'яти років тому Стратегії енергетичного розвитку України вітчизняні АЕС виробляють близько половини всієї електроенергії в державі. Такі ж показники Україна планує зберегти до 2030 р., разом з тим обрано курс на розбудову системи мирного атома.

Атомних станцій в Україні чотири: Запорізька, Південноукраїнська, Хмельницька та Рівненська, і діє на них 15 енергоблоків. Це виводить Україну на восьме місце у світі за потужністю атомного енергогенерування. За рік українські АЕС, за даними національної акціонерної енергогенеруючої компанії «Енергоатом», виробили 89,3 млрд кВт/год електроенергії. Частка АЕС на ринку України завжди утримується на однаковому рівні – трохи менше 50 %. У докризові роки, коли попит на струм був високим, усі АЕС працювали на повну потужність, щоб досягнути цієї частки на енергоринку.

Так чи інакше, швидко відмовитися від кількох атомних електростанцій, як це планує зробити Німеччина, Україна не зможе: надто велика їх частка у виробництві струму та ціна переходу на інші джерела.

Але, на думку енергетичного експерта Б. Соколовського, цілком реально було б сьогодні відмовитися від побудови енергоблоків № 3 і № 4 на Хмельницькій АЕС, яку невдовзі мають розпочати росіяни, а також припинити роботу двох найстаріших реакторів Рівненської АЕС, що нині експлуатуються

в понадпроектний термін. Рішення про подовження терміну експлуатації двох енергоблоків Рівненської АЕС було прийняте 10 грудня 2010 р. Державний комітет ядерного регулювання України за підсумками інспекційного обстеження ухвалив рішення про надання ліцензії на подальшу експлуатацію енергоблоків № 1 та № 2 Рівненської АЕС ще на 20 років.

Наприкінці березня Хмельницька міська організація ВО «Свобода» розпочала збір підписів проти добудови енергоблоків № 3 і № 4 на Хмельницькій атомній електростанції. «Свободівці» зазначили, що вважають добудову енергоблоків Хмельницької атомної електростанції небезпечним для народу України. «Проблеми з ядерною енергетикою чітко засвідчують останні події в Японії, яка є технічно найрозвинутішою державою у світі, але не змогла вберегти свій народ від ядерної катастрофи. Тому, враховуючи всі аргументи, ми, мешканці м. Хмельницького, висловлюємо свій протест та вимагаємо не допустити добудови нових реакторів», – ідеться в підписному листі. Акція зі збору підписів триватиме орієнтовно до 25 квітня і завершиться напередодні 25-ї річниці Чорнобильської трагедії.

Загалом, згідно з результатами опитування Інституту Горшеніна, 70,2 % українців побоюються, що на українських АЕС може статися серйозна аварія. Україна перебуває поза зоною ризику цунамі, як Японія, але експерти називають кілька інших факторів, що можуть створити ризики для атомних електростанцій. «Запорізьку (ЗАЕС) або Південноукраїнську АЕС (ПУАЕС) може затопити при сильних зливах», – вважає експерт з енергетичних питань Національного екологічного центру Д. Хмара. До того ж на території Запорізької АЕС розташоване сухе сховище відпрацьованого ядерного палива.

Крім того, Дніпропетровським громадським фондом «Дніпровські пороги» було оприлюднено дані, згідно з якими можливий розлом під греблею Дніпрогесу може призвести до її руйнування. Якщо ж зруйнується гребля, маси води, порівнявані з 10-метровим цунамі, змінять ЗАЕС. Про це заявив голова правління фонду І. Шпирка на прес-конференції.

Проблеми з водою – це не лише затоплення. За словами екологів, українським АЕС у спекотне літо, особливо на Півдні, може просто забракнути води, якою охолоджується система.

Що ж до землетрусів, то найближче до активної зони румунських Карпат розташована Південноукраїнська АЕС. Дані про те, скільки балів витримують АЕС України, відрізняються, що не додає експертам оптимізму. Згідно з проектами, усі енергоблоки в Україні розраховані за одним стандартом безпеки в умовах землетрусу і витримують поштовхи до 7 балів. А реакторні установки – 8 балів. При цьому, за словами глави НАЕК «Енергоатом» Ю. Недашковського, максимальні прогнози сейсмічної активності по Україні не перевищують 6 балів.

Заступник директора Інституту геофізики НАН України О. Кендзера заявив, що біля найбільшої в Україні і Європі Запорізької АЕС не існує

сейсмічних станцій, і рівень її сейсмічної небезпеки нині невідомий. «Щоб правильно визначити, наскільки вона сейсмічно вразлива, треба знати рівень сейсмічної небезпеки. А його можна отримати тільки на основі спостережень. На жаль, сейсмостанцій у цьому регіоні немає взагалі. До того ж там ґрунти різної категорії, ослаблені, а це означає, що наслідки коливань, викликаних однією і тією ж причиною, для таких ґрунтів можуть бути набагато гірші», – вважає експерт.

Наразі Україна прагне допомогти японцям долати наслідки аварії на атомній станції, однак в Україні ще остаточно не вирішили й власні проблеми, пов'язані з ізоляцією джерела забруднення на ЧАЕС. Попри закінчення ліквідаційних робіт, Чорнобильська атомна катастрофа була тільки зупинена, проте не ліквідована до кінця. З 1986 р. навіть скутий у бетонний саркофаг реактор викидає в повітря кубометри радіоактивного пилу. Сам стан саркофагу, який будувався як тимчасовий захист, є недостатньо надійним: зустрічаються повідомлення про те, що дощі затоплюють окремі його секції, у багатьох місцях утворилися тріщини та прогалини площею до 10 м.

Президент В. Янукович під час відвідин Японії поточного року просив допомоги у будові саркофагу над реактором, що вибухнув чверть століття тому. Національна компанія «Енергоатом» планувала залучити до 1 млрд євро у Європейського банку реконструкції та розвитку і агентства Euroatom на фінансування програми підвищення безпеки вітчизняних АЕС. Загалом, за оцінками «Енергоатома», реалізація програми підвищення безпеки атомної енергетики України обійдеться в 1,5 млрд євро. У самої компанії таких коштів немає, відтак доведеться позичати до 70 % потрібної суми.

Переговори з європейськими кредиторами тривають з 2009 р. Програма підвищення безпеки АЕС підготовлена згідно з міжнародними вимогами і повинна забезпечити модернізацію та збільшення строків експлуатації українських енергоблоків. Нагадаємо, «Енергоатом» уже позичав у ЄБРР та Євроатома кошти на підвищення безпеки енергоблоків Хмельницької та Рівненської атомних електростанцій у 2004 р. Сума кредиту становила 125 млн дол.

Крім того, треба брати до уваги, що технічний ресурс українських АЕС близький до завершення, і вся традиційна генерація в державі потребує термінової реновації основних фондів, в основному обладнання. Граничний термін експлуатації нині діючих атомних блоків – 20 років, його подовжено ще на 10 років, проте для п'яти енергоблоків навіть подовжений нормативний термін експлуатації буде вичерпано до 2015 р. У будь-якому разі, нехай і пізніше на 15–20 років, та все ж Україні доведеться виводити енергоблоки з експлуатації. Ліквідація АЕС після закінчення терміну її експлуатації – захід далеко не дешевий. Крім того, технічний досвід вирішення цієї проблеми, як в Україні, так і у світі недостатній.

Далеко не все гаразд в атомній енергетиці і з екологією. Виробництво паливних елементів для АЕС і дезактивація радіоактивних відходів – це еко-

логічно «брудні» процеси, небезпечні для здоров'я людей і довкілля. Крім того, у тариф на електроенергію від українських атомних електростанцій не включені витрати, пов'язані з захороненням відходів атомної енергетики. Держава фінансує ці витрати за рахунок бюджету. Також не варто забувати про страшні наслідки можливих терористичних акцій і погодних катаклізмів, пов'язані з атомною енергетикою.

Враховуючи ці фактори, під тиском громадськості ряд європейських держав – Німеччина, Англія, Бельгія, Данія – уже прийняли рішення щодо припинення розвитку й поступового згортання цієї галузі електроенергетики. Зокрема, у Данії вітростанції генерують 20 % електроенергії, у Португалії – 15 %, в Іспанії – 14 %, у Німеччині – 9 %.

Координатор Енергетичної програми Національного екологічного центру України А. Денисенко наголошує, що японські події матимуть наслідок для всього світу, у тому числі й для України. За його словами, світ переживав так званий ядерний ренесанс, тобто відродження ядерної енергетики, підсилений її розвиток, але можна сказати, що японські події поставили хрест на цьому ренесансі. «Я вважаю, що вже буде спостерігатися ядерний декаданс, тобто, безумовно, роль атомної енергетики буде змінена, і Україна теж цього не уникне», – прогнозує він.

Україна вже розробляє національні проекти, які дадуть змогу скоротити енергоємність економіки приблизно на 12 %, а, відтак, і зменшити витрати енергоресурсів. Одним з таких проектів має стати «Енергія природи», яка передбачає будівництво вітрових та сонячних електростанцій потужністю 2 тис. МВт. Цей проект буде реалізовано переважно в Криму та Запоріжжі. Поблизу Сімферополя в АР Крим уже збудована перша сонячна станція на 1,5 МВт.

Національний проект «Енергія природи» дасть змогу практично без додаткових витрат започаткувати оновлення основних фондів в українській електроенергетиці; підвищити рівень енергетичної та екологічної безпеки країни; поліпшити інвестиційний клімат України; створити умови для виконання вимог Євросоюзу до рівня впровадження відновлюваної енергетики; сприяти виконанню Україною своїх зобов'язань щодо викидів парникових газів відповідно до Кіотського протоколу до Рамкової угоди ООН про зміну клімату.

За підрахунками фахівців, на реалізацію цього проекту необхідно близько 3 млрд дол. Вкладають кошти в розвиток в Україні відновлюваної енергетики бажають інвестори з Німеччини, Іспанії, Австрії, Франції, Бельгії, США і навіть Росії. При запланованих обсягах виробництва енергії він має окупити вже за сім років після введення в експлуатацію.

Поки аварія на «Фукусімі-1» не змогла глобально вплинути на головних гравців в атомній сфері, нові реактори будують за графіком. Проте світові ринки відчули удар: зросли ціни на нафту – лише за тиждень енергоносії додали приблизно 5 дол. до своєї вартості і продовжували дорожчати; впали по-

казники продажу урану – за останні два роки ціни постійно зростали, наприкінці 2010 р. досягли рекордної позначки у 80 дол. за фунт. Тепер же ціна одразу впала до показника 57 дол.

Однак, лише за попередніми розрахунками МАГАТЕ, щоб замінити АЕС на вітрові та сонячні станції, потрібно 200 млрд дол. на наступні два-три роки. Економіка світу, яка ледь виходить на рівень розвитку в 4–4,5 %, точно не витримає таких додаткових витрат. Водночас спалення нових кількостей нафти й газу, окрім економічного впливу, негативно позначиться на екології. Адже у 2011 р. завершується дія Кіотського протоколу, і країни поки не дійшли згоди щодо обсягів обмеження викидів.

Отже, наразі очевидно, що удар стихії по Японії закінчиться для світової атомної енергетики закриттям частини старих ядерних установок. ЄС почав говорити про посилення нетрадиційних джерел енергії, таких як сонячні батареї чи вітрові станції. З іншого боку, провідні атомні країни – США, Росія та Китай – заявляють, що поки не збираються припинити власні проекти зі спорудження нових енергоблоків.

Ю. Половинчак, канд. іст. наук, старш. наук. співроб.

Візит прем'єр-міністра РФ Володимира Путіна: в очікуванні рішень...

У вівторок, 12 квітня, у Києві відбулися зустрічі Президента України В. Януковича та Прем'єр-міністра України М. Азарова з Прем'єр-міністром РФ В. Путіним. Під час переговорів розглядалися перспективи подальшого поглиблення українсько-російської взаємодії у сфері енергетики, зокрема ядерної, у космічній галузі, авіабудуванні, транспорті, технологіях, інноваціях і агропромисловому комплексі. Водночас основною темою зустрічей стала можлива участь України в Митному союзі та газове питання. Що стосується першого, то, як підкреслюють російські оглядачі, нинішній візит російського прем'єр-міністра означає, що час для роздумів закінчився: українська сторона повинна визначитися – погоджуватися на тісну інтеграцію із СНД і у такому форматі будувати співпрацю з ЄС чи незалежно від Митного союзу продовжувати лінію євроінтеграції.

Очевидно, що для Росії саме тема інтеграції України до Митного союзу була центральною в контексті нинішнього візиту російського прем'єра. Це проявилось, зокрема, в основних акцентах виступу В. Путіна. Він наголошував на безсумнівній вигоді для української сторони від такого кроку, за розрахунками глави російського уряду, – від 6,5 до 9 млрд дол. За його словами, цей крок створить нові можливості для цілих галузей України, а «річне зростання

ВВП країни становитиме 1,5–2 % тільки від прийнятих адміністративних рішень у сфері інтеграції». В. Путін запевнив, що Росія, як і Україна, також веде переговори з ЄС про зону вільної торгівлі. Проте нагадав, що рівень митного захисту в Митному союзі – близько 10,5 %, а такого самого захисту України в СОТ – 4,5 %. У Росії побоюються, що якщо на таких умовах Україна увійде до зони вільної торгівлі, то значна частина товарів не матиме попиту на зовнішніх ринках і почне надходити на російську митну територію. У цьому разі, попередив В. Путін, «доведеться запроваджувати загороджувальні заходи».

Українська ж сторона наполягає на тому, що торговельно-обмежувальні заходи кожної з країн-учасниць Митного союзу після набрання чинності Митного кодексу не повинні поширюватися на українську сторону. М. Азаров вважає, що це питання слід «додатково врегулювати», але про вступ до Митного союзу мова не йшла. Загалом позиція української сторони залишалася в межах формули, запропонованої напередодні візиту В. Путіна українським Президентом, а саме: «3+1». Цікаво, що Банкова офіційного, розгорнутого пояснення такої формули не давала. Скоріше за все, йдеться про варіант, за яким Україна після завершення переговорів із ЄС готова вийти на пакетну угоду Україна – Митний союз щодо вже загальних правил, пов'язаних з торгівлею. На думку директора Центру політичних досліджень «Пента» В. Фесенка, ця формула – «не вступ до Митного союзу, а партнерство з ним, компроміс, який у принципі можливий». Схоже, що такий варіант навряд чи влаштує Москву. Та й у принциповій можливості його реалізації висловлюються сумніви. Так, заступник голови парламентського Комітету з міжнародних справ Т. Чорновіл вважає, що Київ просто навмисне зволікає, озвучуючи нереалістичні пропозиції, намагаючись не допустити зниження динаміки українсько-російських відносин прямою відмовою. За його словами, у Митному союзі може бути «або 3, або 4, а ніяких «3+1» бути не може».

Митні ініціативи Кремля стали предметом досить активного обговорення європейської преси і розглядаються західними оглядачами, головним чином, у ключі «геополітичного перетягування мотузки між Москвою і Брюсселем щодо майбутнього Києва». Так, британська *The Financial Times* звертає увагу на пропозицію заступника глави російського газового гіганта «Газпром» В. Голубева, зроблену раніше, про щорічну знижку на природний газ обсягом 8 млрд дол. у разі вступу країни до Митного союзу як «намагання зірвати вирішальний раунд переговорів між Брюсселем і Україною щодо Угоди про вільну торгівлю». У контексті візиту російського прем'єр-міністра до Києва оглядач британського видання наголошує на «його пакеті заманливих газово-економічних пропозицій для нинішньої української влади».

Так само лише натяк В. Януковича на можливість зближення з Митним союзом викликав у ЄС негативну реакцію. Переговори про зону вільної торгівлі та договір про асоційоване членство – на завершальному етапі і говорити вод-

ночас про приєднання до Митного союзу та про асоціацію і зону вільної торгівлі є ЄС неможливо, наголосив керівник представництва Фонду Аденауера в Києві Ніко Лянге.

Схоже, що результати київських переговорів повинні заспокоїти Європу: Україна не посилала сигналів щодо готовності приймати привабливі пропозиції Москви за рахунок відмови від угоди про зону вільної торгівлі з ЄС і входу до Митного союзу. Деякі експерти навіть пов'язують з результатами, вірніше, безрезультатністю, київських переговорів готовність Євросоюзу продовжити розгляд питання про пом'якшення візового режиму.

Крім того, результати нинішніх українсько-російських переговорів можна записати і у внутрішньополітичний «плюс». Як відзначає політолог В. Фесенко, аргументи прозвучали, але результату російська сторона так і не досягла. «Саме ця ситуація розвінчує міфи про те, що нинішня українська влада тільки і чекає нагоди, щоб здати Україну або Росії, або Євросоюзу», – наголосив він. За словами політичного експерта, у цьому є головна відмінність Президента В. Януковича від В. Ющенка. «Янукович без рожевих окулярів дивиться на Європу, він не романтик, у нього немає пристрасного бажання привести Україну в ЄС. Але у цієї влади є бажання просувати економіку. У цьому значенні влада, звичайно, торгується – як з європейцями щодо зони вільної торгівлі, так і з росіянами щодо Митного союзу», – зазначив політолог. Отже, тему приєднання України у тому чи іншому форматі до Митного союзу навряд чи варто вважати закритою, тим більше, що ці перспективи, принаймні російською стороною, напряду пов'язуються з вирішенням газового питання, головним чином цінової його складової, що є пріоритетним вже для України.

Під час переговорів з В. Путіним у Києві Прем'єр-міністр України М. Азаров, як і планувалося, виступив із пропозицією підготувати нову газову угоду. «Враховуючи масштаб взаємодії в паливно-енергетичній сфері, вважаємо необхідним прискорити роботу з підготовки нової газової угоди», – зазначив він. М. Азаров зауважив, що ціна на газ для України сьогодні «не відбиває ринкової вартості, яка сформувалася на Заході, і істотно перевищує вартість на альтернативні види палива». У зв'язку з цим М. Азаров підтвердив бажання України «вийти на справедливую ціну». Разом з тим українській стороні, за словами М. Азарова, хотілося б одержати гарантії щодо постачань на європейський ринок природного газу з вітчизняної газотранспортної системи в довгостроковій перспективі.

Крім того, М. Азаров висловив готовність запропонувати російським компаніям український морський шельф і інші джерела для видобутку корисних копалин, наприклад, метану з вугільних пластів.

Головним позитивним результатом зустрічі М. Азаров назвав обіцянку В. Путіна повернутися до обговорення питання обґрунтованості всієї формули ціноутворення на газ для України. До обговорення, за інформацією українського Прем'єра, сторони повернуться вже 19 квітня під час візиту в Ук-

раїну віце-прем'єра РФ І. Сечіна. У свою чергу М. Азаров доручив першому віце-прем'єрові А. Ключєву та міністрові енергетики та вугільної промисловості Ю. Бойку на переговорах з І. Сечіним використовувати всі наявні аргументи, інформацію та аналіз умов постачань природного газу до інших країн, зокрема й до ЄС.

Водночас російська сторона, підсумовуючи результати візиту, відзначає прогрес лише в питанні спільного використання мирного атому. Як зазначив перший віце-прем'єр І. Шувалов, із 27 пріоритетних спільних проектів у переговорах серйозно просунулися тільки з теми спільного використання мирного атому. Щодо газової та нафтової сфери, вступу України до Митного союзу далеко не з усіх питань знайдені взаємоприйнятні підходи.

Прем'єр-міністр РФ В. Путін, коментуючи пропозицію Прем'єр-міністра України М. Азарова про підготовку нової газової угоди, заявив журналістам: «Ми не домовлялися з Україною про перегляд принципів ціноутворення на газ. Ми виходимо з того, є контракт, він діє і його треба виконувати». Російський прем'єр зазначив, що якщо українська сторона вважає, що в діючому контракті є якісь неточності, «ми готові на це подивитися». Отже, у цьому питанні Росія виходить з того, що контракт діє і підлягає виконанню. Також В. Путін зазначив, що загалом принципи ціноутворення на газ у Росії однакові щодо всіх партнерів. «Якщо є проблемні питання по контракту з Україною, ми подивимося і подумаємо, як вибудувати ці відносини на більш тривалу перспективу», – сказав прем'єр-міністр РФ. Підтвердженням позиції можна вважати відгуки російських експертів за результатами візиту В. Путіна. Зокрема, гендиректор Фонду національної енергетичної безпеки К. Сімонов наголошує, що у випадку перегляду контрактної ціни доведеться відмовитися від харківської угоди, яка дає знижку. Тоді газ для України стане ще дорожчий, наголошує експерт.

Загалом можна констатувати, що принципових проривів у ключових питаннях переговорів не сталося, про конкретні домовленості говорити рано. Їх можна буде очікувати, швидше, на початку літа: на червень заплановано і візит М. Азарова до Москви, і зустріч В. Януковича з Д. Медведевим в Україні. Політолог В. Фесенко не виключає, що «в питанні газу у червні ми вже отримаємо якусь конкретику». Він також вважає, що і в питанні Митного союзу почнеться зближення в травні, після підписання договору про зону вільної торгівлі із СНД, але мова йтиме не про наш вступ, а про наповнення формули В. Януковича «3+1».

Не виключено, що в контексті майбутнього обговорення порушуватиметься тема спільної розробки Чорноморського шельфу як один з аргументів української сторони щодо перегляду ціноутворення газових поставок. Можливими джокерами експерти також вважають акції газогону «Північний потік»: якщо В. Путін запропонує поміняти їх на «нафтогазівські», навіть з «трубою», то така пропозиція, на думку аналітиків, може бути цікавою для нашої держави.

Також існує ймовірність подальшого розвитку теми, що набула значного резонансу в контексті візиту В. Путіна. Саме у зв'язку з газовими переговорами із російським прем'єром ЗМІ – що показово – як українські, так і російські та західні – розглядали інформацію про порушення кримінальної справи проти Юлії Тимошенко за звинуваченням у перевищенні службових повноважень при підписанні контракту на поставки російського газу в січні 2009 р. Ю. Тимошенко звинувачують саме в тому, що вона одноосібно та цілком непрозоро погодилася на формулу, базова ціна у якій була найвищою у Європі – 450 дол. за 1 тис. куб. м. Голова тимчасової слідчої комісії Верховної Ради з питань розслідування обставин підписання газових угод 2009 р. І. Богословська вже заявила, що «ціною питання» стало списання російською стороною боргу українській корпорації «Єдині енергетичні системи», якою свого часу керувала Ю. Тимошенко. За її словами, Ю. Тимошенко слід висунути звинувачення не в перевищенні службових повноважень, а у державній зраді.

І хоча українські чиновники заперечують, що ця інформаційна хвиля вплинула на атмосферу візиту, експерти переконані, що розслідування щодо Ю. Тимошенко не випадково активізувалося напередодні візиту російського прем'єра, який був партнером Ю. Тимошенко при підписанні невигідних для України газових контрактів. Українські ЗМІ взагалі обговорювали можливість виклику В. Путіна як свідка в гучній справі.

У такий спосіб українська сторона може спробувати тиснути на В. Путіна напередодні виборів у Росії, пише Т. Івженко у російській «Независимой газете». Її точку зору поділяє і український політолог В. Небоженко. Він не виключає, що йдеться про спробу української влади розіграти російський передвиборний фактор. Українська влада орієнтується на Д. Медведева, наголошує експерт, «підігривання Києва Медведеву» може розглядатися як спосіб для України відмовитися від участі в Митному союзі, не побоюючись, що це викличе виток торгових війн, і домогтися перегляду формули ціноутворення на газ. До речі, тепер, на думку експертів, від російської сторони можна очікувати реакції у відповідь. Невідомо, чи буде вона спрямована проти лідера української опозиції, чи проти України як держави.

Як би там не було, квітневий візит В. Путіна до Києва залишив більше запитань, ніж дав відповідей. І вирішувати їх доведеться в будь-якому випадку. З одного боку, західні експерти наголошують на тому, що нинішній момент одужування світової економіки і, відповідно, жорсткішої боротьби за інвестиції та ресурси, не залишає місця для нейтральних держав чи «багатовекторної» зовнішньої політики. З іншого – російський «газовий аргумент» для України залишається актуальним як ніколи. Час у цьому питанні працює швидше на Москву – ціни на газ ростуть, інформаційна кампанія з роз'яснення українцям переваг Митного Союзу лише набирає обертів. Тому відсутність остаточних рішень сьогодні – це лише перенесення їх у тому чи іншому вигляді на завтра.

Ю. Яснова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

НАК «Нафтогаз України»: перспективи і проблеми

2 квітня міністр енергетики та вугільної промисловості України Ю. Бойко повідомив, що Кабінет Міністрів ухвалив принципове рішення про те, що до 25 % акцій «Нафтогазу» буде продано на фондовій біржі. За його словами, уряд розраховує одержати за міноритарний пакет акцій НАК «Нафтогаз України» щонайменше 5–6 млрд дол. Залучені кошти підуть на розвиток компанії, збільшення видобутку газу, модернізацію газотранспортної системи.

Тема продажу міноритарного пакета акцій українського нафтогазового монополіста в інформаційному просторі з'явилася не вперше. Ще на початку березня голова НАК «Нафтогаз» Є. Бакулін повідомляв, що в найближчі два роки компанія планує здійснити публічне розміщення акцій: «по «Нафтогазу» плануємо вийти на цивілізований рівень, тобто на IPO, щоб можна було вільно купувати і продавати акції на відкритому ринку», – наголошував чиновник. Через кілька тижнів про необхідність виведення акцій українського нафтогазового монополіста на IPO заговорив уже Президент України. Виступаючи на тему енергетичної стратегії розвитку, В. Янукович відзначив, що для надійного забезпечення споживачів природним газом і продуктами нафтопереробки нам необхідно залучити кошти на зовнішніх і внутрішніх ринках для забезпечення фінансової стабілізації НАК «Нафтогаз України» і реалізації інвестиційних проєктів компанії, створити на її базі прозору і ефективну вертикально інтегровану компанію. «Якщо для цього необхідно поступитися частиною компанії і продати на міжнародних біржах певну частину акцій, на це треба йти», – сказав В. Янукович.

Чиновники розраховують на те, що вийти на IPO компанія зможе до середини наступного року. Перші практичні кроки в напрямі організації та проведення IPO «Нафтогазу» вже набули конкретних обрисів: оголошено тендер на вибір компанії для аудиту запасів вуглеводнів на родовищах компанії за міжнародними стандартами – результати мають бути оприлюднені в травні, озвучено намір провести оцінку майна дочірніх компаній «Нафтогазу» та вартості пакетів акцій, що належать НАК в інших активах.

Водночас обговорення теми публічного розміщення акцій газового монополіста України набирає обертів як в українському політикумі, так і в експертних колах.

Без сумніву, обговорюваний сценарій має істотні економічні переваги. По-перше, котирування акцій НАК на європейських і світових біржах дасть змогу покращити процес капіталізації компанії, полегшить доступ до міжнародних фінансових ресурсів. По-друге, така масштабна операція, як проведення

ІРО «Нафтогазу» на іноземній фондовій біржі гарантуватиме відкритість і прозорість процесу, що для України, враховуючи попередню вітчизняну практику, є достатньо болючим питанням. По-третє, ймовірний прихід європейських міноритарних акціонерів повинен піти на користь менеджменту «Нафтогазу»: звітність здійснюватиметься за європейськими стандартами – за визначенням експертів «буде набагато складніше “малювати” фінансові та ресурсні баланси»; відбудуться зрушення і в прозорості компанії, оскільки іноземні акціонери матимуть право на отримання будь-якої інформації щодо її діяльності.

Експерт з енергетичних програм Центру Разумкова С. Дяченко наголошує на тому, що приватизація близько 20 % НАК «Нафтогаз» стратегічним інвестором є противагою розподілу компанії НАК «Нафтогаз». «Сам НАК роздерибанити складно, та й у нинішньому вигляді компанія не такий уже ласий шматок – окрім ліквідних бізнесів, є купа збитків, величезні борги. Але вартість усього цього в сумі дуже велика. А от якщо виокремити транспортування, видобуток і постачання газу, тобто основні прибуткові бізнеси, ці структури протягом півроку-рік будуть скуплені бізнес-структурами, і держава втратить стратегічні об'єкти», – вважає він. В існуючій ситуації, відзначає С. Дяченко, «робиться цілком слушний крок у напрямку пошуку коштів для фінансування діяльності компанії і перетворення її на реально ринковий суб'єкт».

Водночас список застережень, висловлюваних експертами, також достатньо серйозний. Навіть не беручи до уваги політичні мотиви, що завжди супроводжували обговорення питань купівлі, видобутку та транспортування енергоносіїв, владі доведеться вирішувати цілий ряд проблемних моментів, пов'язаних із фінансовими, юридичними та ідеологічними аспектами ІРО «Нафтогазу».

Зокрема, директор центру енергетичних програм центру «Номос» М. Гончар розцінює розмови про ІРО «Нафтогазу» як спробу «піднести громадськості омріяну ідею українського газового олігархату – приватизувати в опосередкованій формі активи “Нафтогазу”». Експерт звертає увагу на те, що «ідеї спочатку прозвучали з вуст олігархату». Нагадаємо, аналітики вже звертали увагу на те, що заявам українських чиновників передували слова одного з найсерйозніших гравців на газовому ринку України – Д. Фірташа. В інтерв'ю французькому виданню *Politique Internationale* Д. Фірташ наголошував на необхідності виходу НАК «Нафтогаз» на фондовий ринок, що принесе зарубіжні інвестиції в країну та забезпечить участь у процесі європейських гравців – це означатиме, на переконання Д. Фірташа, що «державне підприємство не поглинатиметься, на відміну від запропонованого “Газпромом” варіанта, Україна стане важливим і незалежним гравцем на світовій сцені». Коментуючи ситуацію, деякі експерти вважають, що Д. Фірташ намагається погіршити відносини української влади з «Газпромом», оскільки має свої плани щодо стратегічного об'єкта. Інші ж упевнені, що він діє на користь

російської компанії, яка, купивши акції «Нафтогазу», посилить свої позиції в переговорах про злиття. Зі свого боку керівник енергетичних програм Центру Разумкова В. Омельченко наголошує, що ГТС і газосховища не є частиною «Нафтогазу», а лише передані їй в управління, тому залишаться в державності навіть у разі продажу пакета акцій компанії.

Аналітики Центру східних досліджень (OSW, Варшава) назвали «дуже малоймовірною» можливість покупки західними інвесторами акцій «Нафтогазу» через непрозорість українського ринку газу та його до кінця не зрозумілу фінансову ситуацію. «Цю ідею, швидше за все, треба сприймати як спробу надання можливості “Газпрому” (який неодноразово пропонував створити спільне підприємство) або деяким українським бізнесменам легального отримання частини акцій у державному газовому монополістії», – вважають експерти. На їхню думку, купівля акцій «Нафтогазу» могла б бути цікавою західним інвесторам тільки після реформування українського ринку газу та реорганізації самої фірми.

Водночас українські експерти звертають увагу на слабку ліквідність «Нафтогазу», нагадуючи, зокрема, про відповідні оцінки фінансового становища компанії експертів міжнародного рейтингового агентства Fitch. Експерт Інституту енергетичних досліджень Д. Маруніч наголошує на запитанні: що буде пропонуватися інвесторам під час пропонованого IPO «Нафтогазу України»? «Акції компанії, яка вже допустила технічний дефолт за єврооблігаціями на суму 500 млн дол. з терміном погашення у жовтні 2009 року? Або акції компанії, збиток якої за підсумками 2010 р. перевищив 22 млрд грн (понад 2,5 млрд дол.), а кредиторська заборгованість продовжує збільшуватися семимильними кроками?» – уточнює експерт. Він вважає, що для приходу в «Нафтогаз України» іноземних інвесторів необхідна реструктуризація компанії та приведення бізнес-процесів відповідно до міжнародних стандартів.

Для того щоб продаж пакета акцій мав сенс, потрібно змінити законодавство, розблокувавши можливість продажу, наголошує і В. Омельченко. Також треба реорганізувати компанію, підвищивши її прозорість і рівень корпоративного управління для зацікавлення великих інвесторів; зменшити боргові зобов'язання компанії; реформувати весь нафтогазовий сектор України для того, щоб стала можлива успішна й прибуткова робота «Нафтогазу». На це, за словами В. Омельченка, знадобиться кілька років. До 2015 р. навряд чи можна змінити ситуацію так, щоб розміщення акцій компанії дало очікуваний результат.

Більш оптимістично налаштований незалежний експерт, колишній прес-секретар НАК «Нафтогаз» В. Землянський. На його переконання, особливої загрози енергетичній безпеці України продаж 25 % акцій НАК «Нафтогаз» не несе. Водночас експерт також акцентує увагу на необхідності достатньо масштабної підготовчої роботи, зокрема, проведення переговорів із зовнішніми кредитором, які купували єврооблігації НАК «Нафтогаз» як 100 % держав-

ної компанії. Можливість виконання цих завдань за визначений владою термін – півтора-два роки – В. Землянський пов’язує з наявністю політичної волі і вважає цілком можливим вирішення згаданих проблем якнайшвидше. «За наявності волі Президента і узгодженої роботи Верховної Ради можна буде змінити законодавство і відмінити указ Президента, що забороняє проводити відчуження активів НАК “Нафтогазу” і готувати компанію до продажу», – пояснив експерт.

Треба також звернути увагу на один із серйозних чинників української енергетичної галузі – зовнішній, а саме – російський. Експерти вважають, що продаж акцій «Нафтогазу» може викликати неприйняття російських партнерів, оскільки анонсований крок ускладнить створення спільного підприємства НАК «Нафтогаз» і ВАТ «Газпром».

Підтвердженням цих прогнозів можна вважати коментар заступника голови правління «Газпрому» В. Голубєва. ЗМІ повідомляють, що, за оцінкою російського чиновника, проведення первинного розміщення акцій НАК «Нафтогаз України» ускладнить створення СП з «Газпромом». Як повідомили в російській монополії, за такого підходу Україні буде складно домогтися зниження ціни російського природного газу.

Водночас російські оглядачі не виключають, що йдеться про демарш української сторони, на яку дедалі більше тисне «Газпром». Нагадаємо, ще рік тому прем’єр-міністр РФ В. Путін запропонував об’єднати «Газпром» і «Нафтогаз України»; наприкінці минулого року голова правління «Газпрому» О. Міллер і міністр енергетики та вугільної промисловості України Ю. Бойко домовилися про створення двох спільних підприємств: з видобутку газу з вугільних пластів на території України та з розробки структури Паласу на шельфі Чорного моря; також «Газпром» і «Нафтогаз України» підписали меморандум про створення спільного підприємства з видобутку метану з вугільних пластів.

Предметом переговорів та дискусій залишається принципова для Києва паритетність у створенні СП, з чим не погоджуються росіяни. Коментуючи нещодавно заяву глави «Газпрому» О. Міллера про те, що для модернізації ГТС України потрібно до 6,5 млрд євро, Прем’єр-міністр М. Азаров уточнив, що «якщо хтось хоче взяти участь у модернізації, то ми сядемо за стіл переговорів і встановимо, якою часткою. Але в кожному разі керування ГТС буде здійснювати Україна, і система залишиться у власності нашої країни».

Водночас не варто забувати, що російська сторона зберігає істотні важелі впливу, і один із них – ціновий фактор. Світова нафтова лихоманка внаслідок конфліктів на Близькому Сході і в Північній Африці для України означає не лише здорожчання бензину, але і значне зростання вартості газу. «Уже зараз можна говорити про те, що ціна за 1 тис. куб. м газу в II кварталі 2011 р. досягне 300 дол.», – упевнений заступник директора науково-технічного центру «Психея» Г. Рябцев, хоча поки «Газпромзбут України» називає цифру в

275 дол. за 1 тис. куб. м у II кварталі. Заступник міністра енергетики та вугільної промисловості України В. Макуха також не виключає, що ціна газу для України може становити 300 дол. і більше. Власне, щоб ситуація для української металургії, машинобудування, хімічної промисловості стала напруженою, вважають експерти, достатньо і 270 дол.; окрім цього, у Держбюджеті був закладений середньорічний показник на рівні 269 дол. за 1 тис. куб. м.

Отже, Україна знову порушить питання перегляду ціни на газ під час візиту до Києва 12 квітня прем'єра РФ В. Путіна. Поки що М. Азаров доручив підготувати до засідання українсько-російського міжурядового комітету «додаткові аргументи перегляду формули ціни на газ». Раніше чиновники заявляли, що «українська сторона хотіла б пов'язати питання про перегляд базової ціни у газовій формулі ціноутворення з перспективою модернізації та переозброєння Чорноморського флоту в Криму». Проте російська сторона пов'яже перегляд формули тільки зі створенням СП. Отже, можна впевнено прогнозувати прояви напруженості (більш чи менш явні) в українсько-російських нафтогазових взаєминах. Наскільки «російський фактор» виявиться впливовим щодо модернізаційних планів української влади і, зокрема, публічного розміщення акцій НАК «Нафтогаз України», може стати зрозумілим уже найближчим часом.

Підсумовуючи, відзначимо, що розміщення акцій «Нафтогазу» на фондовій біржі – справа, що потребує серйозної підготовчої роботи та вирішення ряду питань, що загалом пов'язані з тим, що, по-перше, українське законодавство в практичному плані істотно ускладнює пряме розміщення акцій українських емітентів (українських акціонерних товариств) на іноземних фондових біржах, а продаж НАК «Нафтогаз України» забороняє прямо (Закон України «Про трубопровідний транспорт») будь-яку передачу будь-кому основних фондів та акцій «Нафтогазу» і його дочірніх структур. По-друге, розміщення частини активів «Нафтогазу» на європейській фондовій біржі може зробити ці акції «мішенню» для кредиторів української компанії. По-третє, європейський інвестор братиме участь в IPO тієї компанії, яка працює в прозорому і зрозумілому для нього правовому полі, отже, залучення серйозних європейських інвестицій під IPO «Нафтогазу України» можливе лише у випадку приведення українського законодавства у відповідність до законодавчих актів ЄС. Таким чином, прибутковість проведення IPO «Нафтогазу» залежатиме від оцінки іноземними інвесторами ризиків – фінансових, юридичних чи політичних та прибутків для міноритарних акціонерів «Нафтогазу».

Посевная-2011 в Украине в освещении СМИ

В нынешнем году внимание властей и участников рынка к весенней посевной значительно усилилось, поскольку результат осенних полевых работ в Украине оставляет желать лучшего. В предыдущую кампанию более половины регионов – 17 областей – не дотянули по площадям посевов до показателя кризисного 2009 г., из-за чего общий результат снизился почти на полмиллиона гектар – до 8,1 млн га. Нижняя планка показателей в этом контексте зафиксирована в Полтавской области – там по итогам осенней посевной отмечено уменьшение площадей на 13,5 % и в Киевском регионе, где посевы сократились на 11,6 %. В Запорожской и Черкасской областях показатель упал на 10 %.

Как сообщалось со ссылкой на предварительные данные регионов, в Украине посевная площадь под урожай 2011 г. составит 26,6 млн га, что практически соответствует уровню 2010 г. При этом ожидается, что площади под зерновыми и зернобобовыми культурами составят 15,6 млн га, в том числе яровыми – 7,5 млн га (включая кукурузу).

На посевную кампанию-2011 необходимо 22 тыс. т средств защиты растений, почти 1 млн т семян. Потребность в минудобрениях оценивается на уровне 797 тыс. т. Дистоплива необходимо 434 тыс. т, бензина – 112 тыс. т.

Министр аграрной политики и продовольствия Украины Н. Присяжнюк позитивно оценивает состояние подготовки и проведения весенне-полевых работ. По его словам, украинские производители сельхозпродукции получили максимальную поддержку со стороны министерства. При этом Н. Присяжнюк выразил уверенность в том, что основной задачей весенне-полевых работ является обеспечение продовольственной безопасности Украины. «От результатов посевной кампании зависит не только наличие продуктов на полках магазинов для украинцев, но и увеличение экспорта сельхозпродукции на международные рынки», – отметил он.

Кроме того, министр отметил, что посевным материалом аграрии обеспечены на 103 % . «Сегодня благодаря четкой политике поддержки отечественного производителя нам удалось обеспечить сельскохозяйственные предприятия семенами яровых зерновых и зернобобовых культур на 103 % от необходимого, что составляет 973,5 тыс. т», – заявил Н. Присяжнюк.

По его словам, для предотвращения проблемы с горючим для весенне-полевых работ создан специальный запас дизельного топлива (84 % дизельного топлива и 72 % бензина), необходимого для их проведения.

Н. Присяжнюк также проинформировал, что украинские производители сельхозпродукции почти полностью обеспечены минеральными удобрениями

и необходимыми химикатами. По словам министра, на конец марта хозяйства в регионах Украины аккумулировали 694 тыс. т питательных веществ минеральных удобрений. Это почти на 114 тыс. т больше, чем в соответствующий период 2010 г. и составляет 87 % от прогнозируемой потребности отечественных аграриев. «Во время нынешней посевной предусмотрено использовать 797 тыс. т питательных веществ, в том числе азотных – 550 тыс. т, фосфорных – 138 тыс. т, калийных – 109 тыс. т. Правительство еще в феврале этого года поддержало инициативы Минагропрода и было принято решение по поставкам удобрений сельхозтоваропроизводителям в марте – апреле по льготным ценам. Таким образом, отечественные аграрии получают тонну аммиачной селитры на 463 грн, а карбамид на 499 грн дешевле нынешних цен. Объемы минеральных удобрений были распределены между регионами пропорционально посевным площадям озимых зерновых культур», – подчеркнул Н. Присяжнюк.

Министр добавил, что реализация аммиачной селитры по льготным ценам предполагается предприятиям, которые заключили форвардный контракт на поставку зерна урожая текущего года в объеме не менее 1 тыс. т. Минагропрод также принимает меры для урегулирования ценовой ситуации на рынке минудобрений. В частности, заключены соглашения с отечественными химическими предприятиями на поставку азотных удобрений.

По состоянию на начало апреля 2011 г. посев яровых культур был начат во всех регионах, кроме Донецкой, Луганской и Харьковской областей.

Следует отметить, что в 2011 г. увеличены посевные площади для производства наиболее востребованных продуктов, а также с целью обеспечения ценовой стабилизации на отечественном рынке. Об этом, в частности, сообщил министр аграрной политики и продовольствия Н. Присяжнюк. Он проинформировал, что в текущем году увеличены посевные площади сахарной свеклы до 565 тыс. га, что на 65 тыс. га больше по сравнению с прошлым годом. «Сахарная отечественная отрасль имеет потенциал по увеличению минимум в четыре раза объемов производства сахарной свеклы и сахара», – считает Н. Присяжнюк. Он также сообщил, что на 27 тыс. га – на 30 % – увеличивается посев проса.

Директор Департамента развития рынков растениеводства Министерства аграрной политики и продовольствия Украины А. Демидов в свою очередь отметил, что в Украине изменилась структура посевных площадей. «В этом году мы увеличиваем площадь сева гречихи до 300 тыс., что почти на 80 тыс. га больше прошлого года. Кукурузы будет посеяно 3 млн га, по предварительным данным регионов. Это почти на 220 тыс. га больше против прошлого года», – отметил А. Демидов, уточнив, что это будет происходить за счет уменьшения площадей под посев подсолнечника и ярового ячменя.

Кроме того, по данным аналитика по зерновым рынкам компании «Укр-АгроКонсалт» Е. Малышко, в этом сезоне интерес к мелкому зерну – сорго, нут также возрастет. В этом сегменте посевы увеличатся со 160 тыс. га до 175 тыс.

Говоря об увеличении площадей под кукурузу, эксперты объясняют это тем, что она является достаточно рентабельным продуктом, это одна из наименее прихотливых культур и наиболее востребованных на мировых рынках. Главная же причина интереса к кукурузе – она является самым часто употребляемым сырьем для биоэтанола. Поэтому в последние несколько лет аграрии увеличивают ее посевы. «Царица полей» уступает по занимаемым пахотным площадям только ячменю – также ориентированной на экспорт культуре, основным рынком сбыта которого является Саудовская Аравия, где Украина является основным игроком. Но этот рынок ограничен и не демонстрирует динамики роста. Поэтому, считает глава Украинской зерновой ассоциации В. Клименко, нашим аграриям не стоит делать ставку на эту культуру в будущем.

Что касается озимых культур, Н. Присяжнюк подчеркнул, что они находятся в хорошем состоянии и пересевать придется гораздо меньше, чем в прошлом году. В частности, пшеницы пересеют около 200 тыс. га, тогда как в прошлом году пересеяли 700 тыс. га.

Как прогнозируют специалисты Минагропрода, вследствие расширения посевных площадей под крупяные культуры, предложение круп в Украине в 2011–2012 маркетинговом году (июнь – июль) возрастет. Кроме гречихи, будет увеличен посев таких крупяных культур, как овес, горох – также на несколько десятков тысяч гектаров.

По словам заместителя генерального директора Украинской аграрной конфедерации (УАК) А. Ярославского, «в последние годы в Украине очень мало внимания уделялось разведению крупяных культур. Земля засеивалась более рентабельными культурами, такими, как соя, подсолнечник, рапс и т. д. В результате, прошлый год стал кризисным по гречке. Текущий год может то же самое преподнести по овсянке. Так, если на 1 марта 2010 г. в закромах оставалось около 33 тыс. т овса, то на 1 марта 2011 г. – лишь 5,3 тыс. т. Кроме того, запланированные площади посевов меньше, чем в прошлом году. Однако посевная только началась, и пока тяжело говорить, сколько будет посеяно», – отметил он.

СМИ обращают внимание и на тот факт, что, по данным представителей аграрного ведомства, впервые за годы существования Украинского государства правительство выделило сельхозпроизводителям 5 млрд грн, которые будут направлены через Аграрный фонд и предоставлены путем заключения предварительных соглашений на закупку сельскохозяйственной продукции.

В то же время, Министерство аграрной политики и продовольствия пересмотрело в сторону увеличения стоимость весенних посевных работ, которая и так была рекордной за последние 20 лет. По уточненным данным, на проведение посевной потребуется 35 млрд грн вместо 27 млрд грн.

«Проблемные вопросы есть по финансированию. По предварительным данным, нужно было 27 млн грн средств, но произошло повышение цены на топливно-смазочные материалы, меры защиты, минеральные удобрения. Ду-

маю, нужно будет не 30, а 35 млрд грн, и эти средства будут потрачены на проведение весенне-полевых работ», – сказал директор Департамента развития рынков растениеводства Министерства аграрной политики и продовольствия Украины А. Демидов.

Директор сельскохозяйственного ООО «Украина» в Пидволочиском районе Тернопольской области, Герой Украины О. Крыжовачук в свою очередь прямо заявил, что посевная кампания в 2011 г. стала самой дорогой за всю историю независимости Украины. «Если в прошлом году цена дизтоплива, например, была немного выше 6 грн за литр, то теперь приближается к 9, аммиачная селитра стоила 1800 грн за тонну, сейчас – 3200 грн», – подчеркнул он.

Только вследствие роста цен на нефтепродукты в Украине, затраты аграриев на проведение нынешней посевной кампании увеличатся на 600 млн грн, по сравнению с минувшим годом. При сохранении урожайности на уровне 2010 г., себестоимость тонны зерна увеличится на 3 – 5 %. Такой прогноз высказал 5 апреля в ходе круглого стола «Рост цен на топливо в Украине: точки кипения и цепная реакция экономики» заместитель генерального директора Украинской аграрной конфедерации (УАК) А. Ярославский.

Он отметил, что в этом году себестоимость тонны зерна будет находиться на уровне 920 грн, в то время как в 2010 г. себестоимость 1 т зерна составляла 880 грн. По словам А. Ярославского, эти расходы могут незначительно повлиять на повышение общей стоимости полевых работ в случае высокого урожая зерновых. «Это будет достаточно болезненно и снижает прибыли аграриев. Но в случае если урожайность в этом году будет высокая, это повышение затрат нивелируется», – отметил А. Ярославский.

По словам заместителя гендиректора УАК, сегодня аграрии не ощущают дефицита топлива для проведения посевной, однако у них есть претензии к его качеству. «Существует госпрограмма по обеспечению аграриев нефтепродуктами на льготных условиях, но, к сожалению, некоторые фермеры, которые владеют техникой импортного производства, стараются избегать такого топлива, из-за низкого качества», – пояснил А. Ярославский.

Впрочем, как и в прошлом году, основной проблемой посевной остается дефицит средств. Следует отметить, что на протяжении последних лет обеспеченность аграриев собственными ресурсами для проведения весенних полевых работ не превышала половины от необходимого. В этом сезоне безденежье усугубило рост цен на средства производства на фоне обвала цен на зерно на внутреннем рынке.

21 марта первый заместитель министра аграрной политики и продовольствия Украины Н. Безузлый, докладывая Президенту Украины о готовности и состоянии проведения весенне-полевых работ в Украине, отметил, что для покрытия дефицита средств на проведение посевной необходимо привлечь 4,7 млрд грн кредитных ресурсов. Он также проинформировал о необходимо-

сти активизации сотрудничества сельхозпроизводителей с коммерческими банками – для их полного обеспечения кредитными ресурсами.

Планы получить от финансовой системы вышеуказанную сумму, считают некоторые эксперты, иначе как оптимистичными назвать нельзя, поскольку в текущем периоде кредитовать сельское хозяйство готовы – по определению самих же банкиров – «только энтузиасты».

По данным «Простобанк Консалтинг», специальные программы кредитования для сельхозпроизводителей предлагают четыре коммерческих банка – Индекс банк, Райффайзен Банк Аваль, банк «Киевская Русь» и ПроКредит Банк. Позитивная динамика налицо – в прошлом году накануне посевной таких финучреждений было всего два: Райффайзен Банк Аваль и ПроКредит Банк.

Следует отметить, что в основном статус сельхозпроизводителя не дает заемщику никаких преференций. Банки (хоть и далеко не все) готовы выдавать кредиты на общих основаниях, с формулировкой на «пополнение оборотных средств», зачастую с дополнительными условиями, например, под полное финансовое обеспечение.

Правда, по сравнению с прошлым годом существенно снизились процентные ставки – если в 2010 г. они составляли 30–35 %, то сейчас кредиты «стоят» в среднем 20–22 %. Однако параллельно ужесточились и требования к залого – если годом раньше в качестве залога можно было предложить оборудование или технику, то теперь в банках все чаще называют достаточным обеспечением только недвижимость. Как и в прошлом году, большинство финучреждений категорически отказываются рассматривать в качестве залога будущий урожай.

Особняком стоят государственные банки, на которые негласно возложена основная часть задачи по кредитованию посевной. Одним из наиболее активных кредиторов аграриев является Ощадбанк. Декларируют готовность предоставить финансирование сельхозпроизводителю и в государственном «Укрэксимбанке». При этом банк выдвигает лояльные требования к залого – в качестве обеспечения тут принимаются оборудование, техника и транспортные средства.

В целом же обозреватели отмечают, что привлекательность аграрного сектора в глазах банкиров стремительно снижается. Финучреждения отмечают высокие риски кредитования аграриев в условиях непрогнозируемой политики регулирования сектора. Об этом, в частности, заявил на форуме «Агробизнес Украины», организованном институтом Адама Смита Жак Мунье, президент правления Credit Agricole CIB. «К нам обращается правительство с просьбой профинансировать посевную кампанию. Но как мы – банкиры – можем доверять правительству, если частный сектор перестает ему доверять?» – сказал он. Ж. Мунье отметил, что наиболее тревожащие частный сектор вопросы аграрного рынка – это возмещение НДС, введение квот на экспорт зерна, попытки монополизировать экспорт агропродукции и деятельность нового игрока на аг-

рарном рынке – «Хлеб Инвестбуд». «Компании инвестируют в выращивание зерна, однако не имеют гарантий, что смогут его продать» – подчеркнул он.

Также эксперты отмечают, что в нынешнем сезоне повышаются требования к эффективности агропроизводства, так как аграрии вынуждены минимизировать затраты и скрупулезно подходить к выбору культур.

Президент Ассоциации «Украинский клуб аграрного бизнеса» А. Лисситса прогнозирует, что ввиду квотирования экспорта значительного всплеска цен на зерно в Украине не будет, несмотря на то, что на мировом рынке его стоимость растет. «Это значит, что если растут цены на средства производства, а цены на готовую продукцию не растут, то этот год будет годом эффективного агроменеджера – то есть людей, которые знают технологии и знают, как снизить затраты на производство того или иного вида продукции, – говорит он. – Аграрии проанализируют, какие культуры были эффективными в прошлом году – это кукуруза, подсолнечник, сахарная свекла. Вот их мы и получим весной на полях».

По состоянию на 8 апреля Украина засеяла ранними яровыми зерновыми и зернобобовыми культурами 2,2 млн га, что составляет 55 % от прогноза, сообщает Министерство аграрной политики и продовольствия. Согласно сообщению, засеянные площади на 235 тыс. га больше, чем на аналогичную дату минувшего года.

5 апреля 2011 г. на пресс-конференции директор Департамента развития рынков растениеводства Министерства аграрной политики и продовольствия Украины А. Демидов сообщил, что сев ранних зерновых и зернобобовых культур завершится в Украине через 10–15 дней, в зависимости от погодных условий.

Таким образом, ныне посевная кампания в Украине вышла на финишную прямую. Особенностью этой посевной кампании является, как и в прошлом году, отставание в севе, что автоматически по законам агрономии влечет за собой потерю урожайности. Кроме того, из-за дороговизны минеральных удобрений и горючего аграриям приходится экономить, что также негативно скажется на качестве будущего урожая.

Что же касается более конкретных прогнозов по поводу будущего урожая, то тут мнения независимых экспертов и специалистов Министерства аграрной политики и продовольствия существенно расходятся.

Так, по мнению заместителя генерального директора Украинской аграрной конфедерации (УАК) А. Ярославского, урожай зерновых в Украине в 2011 г. составит 36–38 млн т. По его словам, такого показателя можно будет достичь «при условии хорошей погоды, более-менее оптимальных климатических условий». Эксперт отметил, что, судя по сегодняшним ценам на удобрения, количество внесенных минеральных удобрений аграриями будет и дальше снижаться, что, соответственно, снизит урожайность зерновых в текущем году. «Исходя из сегодняшних цен на удобрения, количество урожая может уменьшиться», – отметил А. Ярославский. По его словам, урожай

зерна последних лет в Украине демонстрируют четкую зависимость от количества внесенных удобрений.

Прогноз чиновников более оптимистичный – они ожидают урожай в более чем 42 млн т. «По данным Минагропрода, урожай в 2011 г. может составить более 42 млн т.», – сообщил народный депутат, председатель Комитета Верховной Рады по вопросам аграрной политики и земельных отношений Г. Калетник со ссылкой на данные Министерства аграрной политики и продовольствия Украины. По словам Г. Калетника, прогнозируемый объем производства зерновых культур в 2011 г., расчет которого осуществлен с учетом средней урожайности за последние пять лет, прогнозируемых площадей посевов и природных климатических условий с учетом конъюнктуры рынка, «является вполне достаточным для полного удовлетворения внутренних потребностей и формирования экспортного потенциала Украины».

О. Рябокони, мол. наук. співроб.

Украинские производители труб борются за рынки

Украинские производители труб в 2010 г., наконец, ощутили окончание периода длительной вялотекущей стагнации отрасли, связанной с мировым финансово-экономическим кризисом. Рост мировых рынков металла, начавшийся в конце прошлого года, с одной стороны, увеличивает себестоимость изготовления трубной продукции, а с другой – открывает новые перспективы для украинских производителей. В совокупности с сезонной активизацией внутреннего спроса это может привести к положительной динамике отечественного рынка труб как минимум на протяжении ближайших месяцев.

В 2010 г. по сравнению с предыдущим годом выпуск труб в Украине увеличился на 11 % – до 1,754 млн т. При этом объемы производства корпорации «Интерпайп» возросли на 53 % – до 853,3 тыс. т.

Что касается других предприятий, то часть их существенно увеличила производство, а часть, наоборот, значительно сократила. Днепропетровский трубный завод – объемы возросли на 44,5 % (до 80,5 тыс. т), Луганский трубный завод – на 40,6 % (до 231 тыс. т), «Сентравис Продакшн Юкрейн» (Никополь) – на 27,3 % (до 12,6 тыс. т). В отличие от них никопольский завод стальных труб «ЮТиСТ» снизил объемы производства на 38,8 % (до 15,3 тыс. т), никопольский «Труболит» – на 10,5 % (до 3,4 тыс. т), а Харцызский трубный завод – на 41 % (308,7 тыс. т).

Мариупольский меткомбинат им. Ильича увеличил объемы выпуска труб на 94,2 % (до 77,1 тыс. т), а Днепропетровский металлургический завод им. Коминтерна сократил их на 15,7 % (до 155,9 тыс. т).

В феврале нынешнего года производство стальных труб в Украине уменьшилось на 1 %, или на 1,7 тыс. т, по сравнению с январем, – до 170,6 тыс. т.

Крупнейший производитель стальных труб «Интерпайп Нижнеднепровский трубопрокатный завод» (Днепропетровск) в феврале уменьшил производство стальных труб на 3,9 %, или на 1,3 тыс. т, – до 31,9 тыс. т.

«Интерпайп Нико-Тьюб» (Никополь, Днепропетровская обл.) увеличил производство стальных труб на 8,2 %, или на 1,9 тыс. тонн, – до 25 тыс. тонн. «Интерпайп Новомосковский трубный завод» (Днепропетровская обл.) увеличил производство стальных труб на 30,4 %, или на 3,4 тыс. т, – до 14,6 тыс. т.

В январе – феврале 2011 г., по сравнению с январем – февралем 2010 г., производство стальных труб увеличилось на 63,3 %, или на 132,9 тыс. т, до 342,7 тыс. т.

Как сообщалось ранее, в январе 2011 г. производство стальных труб уменьшилось на 5,7 %, или на 10,4 тыс. т, по сравнению с декабрем 2010 г., до 172,3 тыс. т.

Важным аспектом постепенного выхода трубной отрасли из кризиса является тот факт, что украинские трубки сохраняют позиции на российском рынке благодаря низким ценам и соблюдению сроков поставок.

Еще накануне новогодних праздников министерства экономического развития Украины и Российской Федерации достигли соглашения об объеме беспошлинных поставок украинских труб в Россию. В 2011 г. годовая квота увеличена на 15 % – до 300 тыс. т. И это при том, что прирост потребления труб в России в 2011 г. местные отраслевые прогнозируют в пределах 2–10 %.

Как известно, беспошлинный режим давно действует для группы «Интерпайп», которая добилась его одновременно со вводом защитных мер в конце 2005 г. Для остальных игроков рынка с того момента антидемпинговые пошлины на нефтегазовые трубы были установлены в размере 8,9 % от стоимости, на подшипниковые – 55,3 %, обсадные – 11,4 %, котельные – 11,3 %, насосно-компрессорные – 18,1 %. Действие пошлин распространяется на продукцию Днепропетровского трубного завода, Никопольского завода «ЮтиСТ», а также Мариупольского меткомбината им. Ильича.

Отметим, что решение правительства России принималось сроком на пять лет – до 30 января 2011 г. И уже в конце 2011 г. перед Москвой встал вопрос о дальнейшем регулировании трубных поставок из Украины. Российское трубопромышленное лобби, как и год назад, оказывало существенное давление на правительство РФ: с кризисом рынок в стране сократился, а внутренние производители не могли загрузить мощности. По данным Фонда развития трубной промышленности (ФРТП) России, в 2010 г. средняя загрузка трубопрокатных мощностей в России не превышала 50 %.

В ходе борьбы вокруг соглашения на 2011 г. было предложено повысить пошлины на ввоз из Украины труб нефтегазового сортамента до 37,8 %, а обсадных – до 19,9 %, рассказывает глава ФРТП А. Дейнеко. И, конечно, распространить заградительные меры на «Интерпайп». Но украинские переговорщики снова ценой больших уступок убедили Москву не ставить антидемпинговый заслон. Замглавы Минэкономразвития России А. Слепнев, подписавший годовое соглашение, заявил, что взамен Киев снял ряд ограничений на поставки продукции из России на общую сумму 120 млн долл. В первую очередь речь идет о ферросплавах и минеральных удобрениях, отмены пошлин на которые российская сторона успешно добилась в апреле 2010 г. На этот раз аккуратно в последнюю неделю декабря украинская Межведомственная комиссия по международной торговле не нашла причин для введения защитных мер против импорта ферросплавов, а также минеральных удобрений с содержанием азота, фосфора и калия более чем 10 %.

Однако то, что хорошо для В. Пинчука, отнюдь не по душе И. Коломойскому и Д. Фирташу. И хотя расследование комиссии касалось всех товаров из этих групп, независимо от страны происхождения, но от введения заградительных пошлин более всего пострадали бы в обоих случаях российские производители. Этого не случилось, и в накладе остались украинские предприятия, выпускающие аналогичную продукцию. В ферросплавном сегменте они контролируются группой «Приват» И. Коломойского, в сегменте минудобрений – преимущественно «Приватом» и Group DF Д. Фирташа.

Что касается выгод, то с учетом актуальных цен реализация 300 тыс. т труб общего назначения в России принесет группе В. Пинчука не менее 360 млн долл. Таким образом, выручка «Интерпайпа» примерно втрое превысит сумму уступок украинской стороны. Более того, финансовый результат трубников может быть еще лучше, если в I квартале им удастся провести ожидаемое повышение цен, предсказанное многими экспертами.

Рассматривая дальнейшую судьбу трубных пошлин, эксперты центра «Укрпромвнешэкспертиза» допускают, что при давлении российских лоббистов антидемпинговое расследование в отношении труб из Украины будет продлено и в течение года завершится пролонгацией пошлин, которые сохранятся на прежнем уровне. Льготы для «Интерпайпа», скорее всего, также будут сохранены. Такое благоприятное для отечественных поставщиков решение будет обусловлено постепенным ростом трубного рынка России. По словам А. Дейнеко, в 2010 г. объем российского рынка труб составил 8,3–8,4 млн т, включая 2,9–3 млн т труб большого диаметра. На 2011 г. Министерство экономического развития России прогнозирует прирост внутреннего потребления трубной продукции на 2,7 %.

В этой связи напомним, что прогноз на 2010 г., не превышавший 6,5 млн т, оказался сильно заниженным, потому и в 2011 г. прирост потребления может быть заметно выше – до 10 %. Важным фактором роста станет

дальнейшее развитие крупных нефтегазовых проектов по добыче и транспортировке углеводородов, считают эксперты компании Research & Consulting Group (RCG). Значимы и такие крупные инфраструктурные проекты, как подготовка к проведению зимней Олимпиады 2014 г. в Сочи.

Рост потребления облегчает доступ украинских трубников в Россию, считают эксперты. В ФРТП возражают, указывая, что в 2010 г. доля Украины в структуре импорта труб сократилась. Если в 2009 г. 94,2 % всех привозных нефтегазопроводных труб поступало из нашей страны, то, по результатам первого полугодия 2010 г., этот показатель упал до 56,2 %. В сегменте обсадных труб за означенный период было отмечено сокращение с 65,3 % до 38,4%, насосно-компрессорных – с 60,1 до 49 %. При этом исполнительный директор одного из лидеров российской трубной отрасли Трубной металлургической компании К. Семериков, говорит: «В действиях украинских поставщиков четко видна согласованная ценовая политика по удержанию цен на 10–15 % ниже российских. В то же время внутренние цены в Украине выше». Все это российская сторона называет закономерной причиной для продления заградительных мер. В российском Фонде развития трубной промышленности также заявляют о государственных преференциях в Украине для корпорации «Интерпайп». Со своей стороны, в объединении «Укртрубпром» утверждают, что это выдумки, а все дело в том, что украинское производство труб организовано более эффективно и постоянно усовершенствуется.

Однако украинские трубы действительно пользуются стабильным спросом на российском рынке. Во-первых, они дешевле не только китайских, но и выпускаемых в России. Минэкономразвития России подтверждает: в 2010 г. обсадные трубы заводов «Интерпайпа» продавались в среднем на 20 % дешевле российских аналогов, насосно-компрессорные – на 30 %, а нефтегазопроводные – почти на 60 %.

Во-вторых, «Интерпайп» соблюдает условия контрактов четче российских конкурентов. В сентябре прошлого года Министерство промышленности и торговли РФ провело совещание с крупнейшими потребителями трубной продукции, во время которого прозвучало много неслесных слов по поводу их сотрудничества с трубопрокатными заводами в самой России. В «Газпромнефти» утверждают, что в 2010 г. трубки России просрочили до 12 % объема поставок в их адрес, а для ТНК-ВР доля невыполненных заказов по отдельным позициям превысила 28 %. Неудивительно, что основными покупателями интерпайповской продукции в России являются такие гиганты, как «Лукойл» и ТНК-ВР.

Вице-президент RCG А. Сирик резюмирует: «Обострение конкуренции на внешних рынках всех видов металлопродукции заставляет меткомпании Украины ожесточенно бороться за остающиеся каналы сбыта. И в этом смысле сохранение позиций на рынке Российской Федерации является важным фактором снижения операционных рисков для отечественной трубной подотрасли».

Однако существующие тенденции к дальнейшему сужению российского рынка в трубном сегменте заставляют украинских экспортеров искать резервы на внутреннем рынке и более активно осваивать рынки дальнего зарубежья. Похоже, что в «Интерпайпе» уже планируют частичную диверсификацию поставок трубной продукции. Напомним, что еще в 2010 г. «Интерпайп» подтвердил квалификацию своих труб в Министерстве нефти и газа Султаната Оман, нефтегазодобывающих компаниях ADCO (ОАЭ), EGPC (Египет) и КОС (Кувейт). Кроме того, недавно компания прошла аудит одного из крупнейших в мире дистрибьюторов труб – Van Leeuwen Pipe and Tube Group. А никопольский завод «Интерпайп Нико-Тьюб» прошел преквалификационный аудит нефтегазовой компании Salym Petroleum Development (Россия). Основной целью аудита была проверка соответствия обсадных и насосно-компрессорных труб с премиальным соединением UPJ производства «Интерпайп Нико-Тьюб» стандартам качества Shell. Аудит проводили представители Salym Petroleum Development, а также независимые эксперты компании GLOBAL SCS (инспекция третьей стороны, являющейся подразделением Shell).

В этом же контексте следует понимать и заключение договора о совместной деятельности между ООО «Интерпайп Украина» и НАК «Нефтегаз Украины», который позволит компании В. Пинчука гарантировать сбыт продукции на внутреннем рынке.

В конце февраля Кабинет Министров Украины разрешил НАК «Нефтегаз Украины» подписать договор о совместной деятельности с компанией «Интерпайп», которая является ведущим в Украине производителем труб нефтегазового сортамента.

В пресс-службе «Интерпайпа» пока не разъясняют в чем заключается суть этого проекта, ограничившись стандартным для таких случаев заявлением: «Мы приветствуем решение Кабмина поддержать инициативу создания СП по производству труб для нефтегазовой промышленности. На данный момент проходит процесс согласования следующих этапов возможного сотрудничества между НАК «Нефтегаз Украины» и компанией «Интерпайп»»...

В тексте постановления Кабинета Министров №137-р от 23 февраля 2011 г. говорится, что НАК «Нефтегаз Украины» разрешено заключить договор о совместной деятельности с ООО «Интерпайп Украина» (Днепропетровск) для создания и эксплуатации производственной базы по проведению сервисных операций при производстве высокотехнологичных нефтегазопроводных, обсадных бесшовных труб и муфт годовой мощностью до 300 тыс. т.

При этом в документе уточняется, что «Нефтегаз» вносит денежные средства, но в совместной деятельности доля произведенной продукции и в доходах госкомпании должна составлять не менее 75 %. А вот «Интерпайп», кроме денежных средств, вложит имущественные права, технологии и оборудование, которые необходимы для проведения сервисных операций в производстве вышеуказанной продукции.

Вероятнее всего, «Интерпайп» организует это производство на уже существующей промплощадке одного из своих трубных заводов.

Напомним, в группу «Интерпайп» входят предприятия «Интерпайп НТЗ», «Интерпайп НМТЗ» и «Интерпайп Нико Тьюб». При этом «Интерпайп НМТЗ» специализируется на производстве сварных труб большого диаметра, что не в полной мере отвечает требованиям, указанным в постановлении Кабмина. А вот «Интерпайп НТЗ» специализируется на производстве бесшовных труб для добычи и транспортировки продуктов в нефтегазодобывающей отрасли (бесшовные обсадные трубы, трубы для транспортировки нефти и газа) и другой продукции. Кроме того, в начале 2012 г. на предприятии планируется запуск нового электросталеплавильного комплекса, который позволит снизить себестоимость продукции более чем на 20 % и повысить ее качество. «Интерпайп Нико Тьюб» также производит бесшовные трубы для нефтегазовой отрасли (насосно-компрессорные, геологоразведочные, обсадные и бурильные).

Эксперт Института энергетических исследований Д. Марунич говорит, что «Нефтегаз» на протяжении ряда лет закупает трубную продукцию на сотни миллионов гривен, в том числе и у компании «Интерпайп». Он напомнил, что в свое время для централизации закупок даже было создано дочернее предприятие «Нефтегазкомплект». «Однако после принятия закона о тендерах все закупки требовали проведения соответствующих процедур. К сожалению, общая непрозрачность системы “Нефтегаза” позволяет предположить, что подписание договора о совместной деятельности является ни чем иным, как попыткой избежать тендерной процедуры при закупках труб на миллионы гривен в год, поскольку компания могла работать с “Интерпайпом” и другими производителями в прежнем режиме закупок еще на протяжении долгих лет», – предполагает Д. Марунич.

Другие отраслевые эксперты также считают, что договор о совместной деятельности был подписан для того, чтобы у «Нефтегаза» не было соблазна получить другого поставщика трубной продукции, и его инициатором, скорее всего, был «Интерпайп», что подтверждается в комментарии компании, где она приветствует решение Кабмина поддержать ее инициативу.

Напомним о том, что «Интерпайп» уже более года борется за свое место на одном из наиболее привлекательных рынков – российском, который все сильнее закрывается от импорта трубной продукции различными ограничениями, пошлинами и созданием новых производств. Поэтому не исключено, что уже в ближайшем будущем компании В. Пинчука придется делать акцент именно на внутренний рынок, где «Нефтегаз» является наиболее весомым потребителем. Так, по данным госкорпорации в ее ведении находится 4,7 тыс. км магистральных нефтепроводов, 39,8 тыс. км магистральных газопроводов, а также несколько десятков тысяч из 349,2 тыс. км газораспределительных сетей, которые эксплуатируют облгазы.

Предприятия «Интерпайпа» производят ограниченный сортамент труб для магистральных газопроводов, их продукция чаще используется в бурении и обустройстве нефтяных и газовых скважин, при строительстве подводных нефтегазопроводов и в других работах, которые выполняет ДК «Укргаздобыча», ГАО «Черноморнефтегаз».

Но при этом газотранспортная система Украины нуждается в серьезной модернизации. «Тех 200–250 млн долл., которые ежегодно выделяет ДК “Укртрансгаз”, фактически хватает лишь на текущие ремонты. Две крупные аварии на магистральном газопроводе Уренгой – Помары – Ужгород, которые произошли на территории Украины в 2007 г., демонстрируют, в каком состоянии находится линейная часть газотранспортной системы страны», – говорит Д. Марунич. Эксперт добавляет, что вопрос о привлечении крупных инвестиций (прежде всего со стороны европейских финансовых организаций ЕБРР, ЕИБ) в модернизацию ГТС стоит на повестке дня последних пять-десять лет, однако, несмотря на многочисленные переговоры и декларации о намерениях, «Нефтегаз» фактически топчется на месте.

Другие эксперты отмечают, что в Украине ведутся и другие проекты, для реализации которых необходимы трубы: реализуется программа газификации населенных пунктов, в конце января ГАО «Черноморнефтегаз» объявил о планах по созданию газотранспортной инфраструктуры на площади Одесского и Безымянного газовых месторождений в Черном море. Кроме того, «Нефтегаз» является основным участником от Украины по строительству терминала по приему и регазификации сжиженного природного газа, который должен появиться на побережье Черного моря. Стоимость проекта оценивается в 2,5 млрд долл. Как отмечают эксперты, терминал нужно не только построить, но и соединить его с существующей газотранспортной системой. Но пока что даже не определено конкретное место для его возведения.

Правительство уже поручило Министерству энергетики и угольной промышленности определить сумму денежного взноса НАК в совместную деятельность и учесть это в финансовом плане компании на 2011 г.

Но реальные подвижки в модернизации ГТС возможны ближе к концу 2011 г. Некоторые отраслевые аналитики убеждены, что «зеленый свет» модернизации ГТС способна дать реорганизация «Нефтегаза» путем выделения из его корпоративной структуры подразделения по транспортировке газа по магистральным трубопроводам и придания ему реальной самостоятельности. «Европейские инвесторы не намерены закачивать деньги в “бездонную бочку” “Нефтегаза”, откуда потом финансируются, к примеру, сделки по возврату топлива оффшорной RosUkrEnergo, а не программы по модернизации ГТС. Только после реорганизации “Нефтегаза” украинские производители трубной продукции могут рассчитывать на участие в реализации миллиардных проектов по замене линейной части газопроводов в стране, которая, по разным оценкам, изношена на 30–75 %», – заявил Д. Марунич, отметив,

что эту замену необходимо проводить на основе прозрачной конкурсной процедуры.

Подводя итоги, отметим, что украинские производители труб, в первую очередь это касается «Интерпайпа», активно поработали над решением проблем с рынками сбыта продукции. Естественно, спрос и расценки на украинскую трубную продукцию зависят от общемирового спроса и движения цен на рынках металла, которые в данное время имеют положительный тренд, так что в ближайшее время в данном секторе экономики можно ожидать увеличения объемов производства и сбыта продукции. Поспособствовать этому в ближайшей перспективе способно и решение Минэкономики РФ увеличить квоту для беспошлинного ввоза украинских бесшовных труб производства «Интерпайп» на 15 %. На фоне активизации спроса на трубы внутри России это поможет нарастить экспорт украинской продукции. Договор о совместной деятельности между НАК «Нефтегаз Украины» с компанией «Интерпайп» рассчитан на более отдаленное время и зависит от решимости правительства и источников инвестиций для модернизации ГТС и реорганизации «Нефтегаза». Также растущие цены на нефть и газ, весьма вероятно, будут способствовать спросу на трубную продукцию со стороны добывающих компаний по всему миру. Поэтому ситуация в данном сегменте рынка в обозримом будущем складывается в пользу украинских производителей-экспортеров.

В об'єктиві - регіон

А. Потіха, наук. співроб.

Проблема подвійного громадянства в Україні

Тривалий час в Україні сперечаються щодо подвійного громадянства. Не оминають цю проблему у Верховній Раді України. Народні депутати взялися за вивчення подвійного громадянства, практика застосування якого роками поширювалася в Україні попри те, що Конституція визначає єдине громадянство.

Як зазначив один з розробників Конституції України А. Бутейко, для введення єдиного громадянства було кілька підстав. Після розпаду Союзу і під час численних збройних конфліктів у колишніх республіках з'явилися тисячі біженців, водночас стрімко зростала організована злочинність, тож такий емігрантський потік в Україну був небажаним. По-друге, економіка швидко занепадала, і забезпечувати соціальні стандарти, визначені в законодавстві, ставало дедалі важче навіть для власних громадян, отож масово надавати українське громадянство колишнім співвітчизникам із колишніх радянських ре-

спублік було недоцільним. Нарешті, автори Основного закону керувалися ще й завданням уберегти українську націю від «розмивання» внаслідок прийняття в громадянство осіб некорінного етносу.

Проте ця норма не виявилася винятком у подальшому нехтуванні виконанням законів. Уже у другій половині 90-х років виявилось, що подвійним громадянством «обзавелися» і високопосадовці, й олігархи.

А. Бутейко відзначив, що подвійне, а то й потрійне громадянство мають і прості громадяни. Але переважно з економічних причин. Так, на півночі країни люди мають і російське, і білоруське громадянство. Бо вигода очевидна: їздити на заробітки в Росію, лікуватися – у Білорусь...

За словами експертів, Російська Федерація визнає подвійне громадянство в разі, якщо паспорт іншої держави її громадянин отримав до 2002 р. І якщо цей громадянин постійно проживає на території іншої держави (подібна норма існує в Греції, Швейцарії та інших країнах). Ось чому вона так охоче роздавала паспорти і в Грузії, і в Криму.

Напередодні президентських виборів британська Бі-бі-сі, до речі, присвятила цій проблемі репортаж із Криму, поставивши питання: чи не скористається Росія приводом «захисту своїх громадян», як це було в Грузії, у разі конфлікту в Криму?

Румунія також не приховує, як паспортизує румунське населення в Україні. Аргумент Бухареста – громадянство надають нащадкам тих, хто до 1940 р. був румунським громадянином.

На думку деяких експертів, попри угоди, Румунія й далі вважає певні українські території своїми, хоч і втраченими, свідченням цього є й неодноразові недружні заяви президента Румунії, які українська влада завжди намагалася не помічати. Хоча та ж Румунія гучно обурювалася, коли Угорщина у 90-х роках ХХ ст. почала видавати «картку угорця» етнічним угорцям у Румунії, мовляв, таким чином та посилює сепаратистські настрої.

Разом з тим, як інформують ЗМІ, «карткою угорця» обзавелися й українські громадяни угорського походження (а вже з'явилася і «картка поляка»). Її можна вважати ерзац-громадянством, оскільки вона дає власнику доступ до соціальних благ, якими користуються громадяни цієї країни: освіта, охорона здоров'я. Зрозуміло, посилює національну ідентичність і зв'язок з історичною батьківщиною. І навіть плекає більшу лояльність до неї.

Як зазначають експерти, у Європі майже до кінця 90-х років ХХ ст. було переважно негативне ставлення до подвійного громадянства. Країни, які його дозволяли, були, як правило, з колоніальним минулим, тому подвійне громадянство для них – вагомий важіль впливу на колишні колонії (Іспанія, Франція). Аргументи відомі: передусім – як громадянин із подвійним громадянством (біпатрид) виконуватиме обов'язки і перед якою державою? Ще одним вагомим аргументом проти подвійного громадянства є те, що біпатризм дає змогу легально уникати кримінального переслідування злочинцям «висо-

кого ґатунку», які обирають «другою батьківщиною» держави, які не видають своїх громадян.

Заступник Голови Верховної Ради України М. Томенко вважає, що масове отримання подвійного громадянства громадян України загрожує національній безпеці України. Він звертає увагу Служби безпеки України та Міністерства закордонних справ України на активну діяльність консульств Румунії та Угорщини, які працюють в Україні, із залученням громадян України до отримання громадянства їхніх держав.

Окремо М. Томенко звернув увагу на той факт, що навіть серед посадовців та політиків залишається модним не приховувати наявність подвійного громадянства. Віце-спікер парламенту закликав належним чином оцінювати масштаб проблеми, оскільки, за його словами, багато організацій, які фінансуються з-за кордону, почали спонукати (із залученням фінансового стимулювання) громадян України під час всеукраїнського перепису, який планується у 2012 р., записатися до національностей сусідніх держав.

Заступник Голови парламенту повідомив, що, оскільки СБУ, МЗС та органи місцевої виконавчої влади належним чином не реагують на ситуацію, яка склалася з масовим залученням українських громадян до отримання громадянства інших країн, він звернувся до Президента України з пропозицією розглянути цю проблему на засіданні РНБО.

У свою чергу перший заступник глави СБУ В. Рокицький заявив, що СБУ виступає за введення відповідальності за подвійне громадянство громадян України. Але для боротьби з подвійним громадянством необхідно змінити законодавство. За його словами, СБУ реагує на такі прояви. «На сьогодні необхідно ухвалювати урядове рішення щодо подвійного громадянства. Ми інформуємо про отримання подвійного румунського й угорського громадянства Кабінет Міністрів. Готуємо подання в Генпрокуратуру, Мін'юст, щоб змінити деякі закони», – зазначив В. Рокицький.

Голова Верховної Ради України В. Литвин вважає, що за отримання другого громадянства українці повинні позбавлятися громадянства України. Про це йдеться в листі В. Литвина до Президента України В. Януковича.

В. Литвин підкреслює, що з правової точки зору наявність подвійного громадянства є порушенням вимог ст. 4 Конституції України. «Водночас Законом України “Про громадянство України” прямо не заборонено набуття громадянами України громадянства інших країн та не передбачено будь-яких санкцій за це. Більше того, у ньому відсутній механізм, що давав би змогу здійснювати облік громадян України, які набули громадянство інших країн», – йдеться у листі.

В. Литвин ініціює створення робочої групи з питань удосконалення законодавства про громадянство. Він також вважає, що таку групу необхідно створити відповідним указом Президента. «Очевидно, що є необхідність законодавчо визначити чітку і швидку процедуру припинення громадянства України

у зв'язку з набуттям громадянства іншої країни та розмежування правових статусів громадян України та осіб, які, будучи громадянами України, набули громадянство інших країн. Урешті-решт, громадяни України, які мають бажання набути громадянство іншої країни, повинні чітко усвідомлювати соціальні, економічні та правові наслідки втрати правового статусу громадянина України», – заявив В. Литвин.

Він підкреслив, що останнім часом у національних законодавствах окремих центральноєвропейських країн набрали чинності зміни, якими спрощено процедуру набуття громадянства особами, які мають етнічне походження з цих країн та проживають за їх межами.

Зазначені зміни до законодавства про громадянство, зазначає В. Литвин, призвели до певного напруження в політичних відносинах країн регіону, оскільки, на його думку, «стає цілком очевидною тенденція до запровадження рядом сусідніх з Україною країн політики просування власного громадянства та заохочення до набуття подвійного громадянства».

Іншу думку мають деякі політики. Зокрема, нещодавно голова Донецької облдержадміністрації А. Близнюк виступив за законодавчу легалізацію подвійного громадянства. На думку губернатора, з огляду на розвиток суспільства, «подвійне громадянство – це правильний шлях».

Проте в МЗС заявили, що Україна не має наміру вводити подвійне громадянство, тому що це не відповідає законодавству країни. Про це, зокрема, заявив міністр закордонних справ України К. Грищенко. При цьому, за словами К. Грищенка, з іншого боку, треба забезпечувати комфортне проживання громадян інших країн на Україні.

Як відомо, тисячі українців вже отримали громадянство Румунії. Після введення з 1 січня 2011 р. спрощеної процедури отримання громадянства Угорщиною, документи на отримання громадянства вже подали 5–7 тис. етнічних угорців, що мешкають в Україні.

Експерти, аналізуючи ситуацію, зазначають, що українці масово зрікаються України, щоб отримати вільну перепустку до Євросоюзу. Здебільшого це стосується етнічних угорців та румун на Закарпатті, Буковині, Одещині та росіян у Криму. За словами журналістів, за можливість вільно перетинати кордон Євросоюзу українці тисячами присягають на вірність іншим державам. А в сусідніх країнах тим часом оживають розмови про славне минуле великих імперій, коли межі їхні закінчувалися на нинішній території України. Так, у закарпатському архіві відвідувачів цікавить лише одне – документальне підтвердження проживання їхніх предків під угорською юрисдикцією. Цього достатньо, щоб стати громадянином сусідньої держави. За таку перепустку до Євросоюзу достатньо заплатити 500 дол.

Угорці, які проживають на території України, ще наприкінці минулого року отримали право обирати і бути обраними до парламенту Угорщини – 23 грудня законодавчий орган сусідньої держави прийняв відповідний закон про

створення міністерства у справах закордонних угорців. Зарубіжні угорці з отриманням подвійного угорського громадянства отримують всі права, якими володіють і громадяни самої Угорщини, у зв'язку з цим закордонні угорці виводяться зі сфери дії Міністерства закордонних справ Угорщини.

За інформацією ЗМІ, на Закарпатті, згідно з переписом 2001 р., проживає близько 150 тис. угорців, які компактно мешкають у районах біля кордону з Угорщиною. Без сумніву, майже всі вони захочуть мати угорський паспорт – паспорт Євросоюзу, оскільки той дає можливість безвізового пересування Європою. Тільки в січні 2011 р. на здобуття угорського паспорта подало заяви кілька тисяч закарпатських угорців. У Будапешті прогнозують, що за рік угорське громадянство набуде близько 400 тис. закордонних угорців. Закарпатці мають у цьому найбільше зацікавлення, адже єдині випадають із Євросоюзу.

Як зазначають експерти, невдовзі на Закарпатті може скластися парадоксальна ситуація, коли понад 100 тис., а то й до 200 тис. громадян України матимуть угорський паспорт і будуть захищені законодавством Угорщини. Бо ж угорською мовою володіють не тільки угорці, а предків – громадян колишньої Угорщини – має фактично кожен закарпатець.

За словами експертів, загроза Україні вже озвучена угорською владою: якнайменше – автономія. Не виключено, що невдовзі з'являться й територіальні претензії. Сумний історичний досвід Карпатської України, яка впала під угорською окупацією у березневі дні 1939 р., це підтверджує.

Словаччина, де мешкає 500 тис. угорців, різко негативно сприйняла подвійне громадянство з Угорщиною і відразу ввела норму, що автоматично позбавляє словацького громадянства тих, хто отримав інший паспорт. Україна робить вигляд, ніби проблеми немає, хоча експерти попереджають про великі загрози.

Експерти також відзначають, що, за різними підрахунками, і на Буковині близько 50 тис. співвітчизників можуть бути одночасно і громадянами Румунії. Скільки насправді – у Генконсульстві не повідомляють. Проте румунські дипломати, акредитовані в Україні, у паспортизації вбачають лише акт гуманізму. Спрощена процедура, передбачена в румунському законі, надає для того, щоб надати моральну компенсацію тим, хто не за своєю волею позбувався румунського громадянства, а також їхнім нащадкам.

Таким чином, на думку експертів, ще до отримання безвізового режиму до Європи Україна може опинитися у Європейському Союзі, щоправда, частинами – Буковина, Одещина, Закарпаття. Якщо мешканці цих регіонів стануть громадянами сусідніх країн, залишиться лише перенести прикордонні стовпи.

Деякі політичні сили, акцентуючи увагу на подібних проблемах, заявляють про необхідність запобігання протистоянню. Зокрема, Товариство угорської культури Закарпаття (ТУКЗ – КМКС) поширило заяву щодо роздмухування антиугорських настроїв. У заяві йдеться про те, що Товариство угорської культури Закарпаття, як і вся угорська громада краю, стурбовані почастішан-

ням останніми місяцями антиугорських проявів в Україні та Закарпатській області зокрема. «Досить згадати про чергове пошкодження – цього разу заздалегідь спланований підпал – угорського пам'ятника на Верещькому перевалі та істеричну антиугорську кампанію, яка набула постійного характеру в закарпатських та центральних ЗМІ України з приводу роковин подій 15 березня 1939 р. і змін законодавства Угорської Республіки щодо спрощеної процедури набуття громадянства цієї держави», – зазначається в заяві.

Товариство звертає увагу на те, що ця кампанія створює загрозу міжнаціональному миру, який вважається однією з найвищих цінностей у Закарпатті, а також негативно впливає на добросусідські відносини України з Угорщиною, яка нині головує в Європейському Союзі.

Також свою заяву поширила і Закарпатська облорганізація «Сокіл» (крило української націонал-патріотичної «Свободи»), в якій звинуватила в нагнітанні конфлікту між угорцями та українцями конкретно голову облради І. Балогу, який на координаційній раді з питань місцевого самоврядування «проорокував» загострення міжнаціональної ворожнечі.

Закарпатська обласна організація «Сокіл» вважає такі заклики голови обласної ради провокацією та залякуванням угорської національної меншини Закарпаття.

Разом з тим нещодавно Закарпатська організація ВО «Свобода» оприлюднила заяву до угорської громади Закарпаття, в якій звинувачує цю нацменшину в розвитку русинства, яке має на меті розколоти українське середовище, та антиукраїнській діяльності. Зокрема, у заяві «свободівці» стверджують, що саме «недалекоглядне керівництво» угорської громади спровокувало наростаючий сьогодні конфлікт: «Через ваші засоби масової інформації, за вашої фінансової підтримки на початку 90-х почало розвиватися політичне русинство, яке має на меті розколоти українське середовище; ваші керівники говорять, що “Українську державу слід сприймати як ворожу фортецю”; з ініціативи ваших організацій встановлюються провокативні імперські пам'ятники та символи; саме ваші керівники нав'язують мешканцям Закарпаття подвійне громадянство всупереч українському законодавству; саме керівники Товариства угорської культури Закарпаття та Демократичної партії угорців України взяли участь у засіданні чергової “Угорської постійної наради” (Magyar Blandy Йrtekezlet – скорочено МБЙРТ), яке відбулося 5 листопада 2010 р. у Будапешті під егідою угорського уряду, де обговорювалося, зокрема, питання “боротьби за автономію”; саме ваші партії ведуть виборчі кампанії в Україні виключно угорською мовою, ігноруючи державну всупереч чинному законодавству», – зазначено в заяві ВО «Свобода».

На думку експертів, влада має відреагувати на досить тривожні тенденції, пов'язані з фактичним порушенням вітчизняного законодавства про громадянство. Експерти вважають, що українська влада вже найближчим часом має

прийняти правові акти, що дадуть можливість уникати прихованого подвійного громадянства і пов'язаних з ним потенційних проблем.

Ймовірний варіант розвитку подій:

– у разі затримки з реагуванням на фактичну ситуацію з подвійним громадянством не виключається організація різних форм об'єднання відповідної категорії громадян за національно-культурною, політичною, територіальною та іншими ознаками. Даний процес під час його розвитку може актуалізувати різні варіанти федералізації, певної обособленості тощо;

– відсутність реагування на фактичне порушення законодавства про громадянство може викликати ще більш відчутні для нашого суспільства прояви правового нігілізму.

Актуальна прес-конференція

С. Горова, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Позачергові вибори в Києві: варіанти ймовірностей

Політолог В. Фесенко вважає, що найкращим вирішенням нинішніх проблем у Київській міській раді є проведення виборів у 2011 р., але для цього немає «політичного механізму». Про це він заявив 13 квітня на прес-конференції в інформаційному агентстві УНІАН. На його думку, «регіоналу» О. Попову сьогодні не вигідно йти на вибори. «Іде боротьба не тільки проти Л. Черновецького і за повернення майна в Київ, іде боротьба бізнес-інтересів. Я вважаю, що не варто відволікати увагу від спроб усунути О. Довгого. Тому що зараз видно піар-кампанію на користь інтересів секретаря Київської міської ради. Це стосується і натяків на те, що в нього є “дах” у вигляді В. Януковича. У мене відчуття, що це явне перебільшення в інтересах О. Довгого», – підкреслив на прес-конференції В. Фесенко.

Президент аналітичного центру «Відкрита політика» І. Жданов переконаний, що найближчим часом виборів до Київської міської ради не буде, оскільки Партія регіонів до цих виборів не готова. «Коли призначали команду О. Попова було дуже багато надій на краще. Проте я побачив, що нова команда діє абсолютно тими ж методами, що діють на загальноукраїнському рівні – квазіправові методи. Іде боротьба за владу, і нова команда намагається монополізувати вплив на місто Київ з його фінансовими потоками. Нова влада генетично не сприймає місцеве самоврядування. Тому я прихильник того, щоб провести нові вибори в столиці», – зазначив І. Жданов на прес-конференції.

Заступник директора Агентства моделювання ситуацій О. Голобуцький також вважає, що Партія регіонів не готова сьогодні іти на вибори, так само як і більшість політичних сил. Він висловив думку, що нинішня боротьба є взаємовигідною як для команди Черновецького – Довгого, так і для команди О. Попова. «Ніхто на себе не хоче брати відповідальність за підвищені тарифи», – зазначав експерт.

За словами директора аналітично-дослідницького центру «Інститут міста» О. Сергієнка, коли О. Попов був призначений, він зразу продемонстрував ефективну роботу. Проте, на думку експерта, «тут немає чим пишатися», фактично, завершені ті об'єкти, що були майже готові ще за часів О. Омельченка. У власність міста повернуті Київміськбуд, Київводоканал, Київгаз, однак Київенерго під великим питанням. «Практично цим досягнення команди О. Попова закінчилися. Далі відбулося безпрецедентне вилучення з бюджету міста 50 % доходів фізичних осіб. За результатами 2010 р. 87 % – це доходи загального бюджету, що сформовані за рахунок податку. Якщо половина цих доходів забирається в державний бюджет, то зрозуміло, що бюджет цього року виконаний не буде. Крім того, Київ постійно залазить в борги», – підкреслював О. Сергієнко.

Він звертав увагу журналістів на те, що нині в місто прийшла нова команда, яку кияни не обирали. «Правлять у Києві люди, яким, у принципі, байдуже, вони не відповідальні перед громадою. Фактично, ми доходимо до висновку, що в Києві відбувається повзуча, м'яка узурпація влади», – завершив свій виступ директор аналітично-дослідницького центру «Інститут міста».

Як повідомляють ЗМІ, віце-спікер Верховної Ради М. Томенко зазначив, що голосування за постанову про проведення дострокових виборів київського міського голови і депутатів Київради стане тестом для Президента і Партії регіонів: «Або українське суспільство побачить, що це все гра навколо Києва, і ті активи, про які сказав О. Попов, які належать сьогодні родичам Л. Черновецького, перейдуть до представників Партії регіонів. І ця гра затіяна для того, щоб перерозподілити майно. Або ми побачимо, що Президент налаштований навести порядок» (<http://kyiv.comments.ua>, 5.04.2011 р.).

На думку політика, влада повинна прислухатися до думки киян. «90 % киян вимагають прибрати Л. Черновецького, дати їм можливість самостійно обрати міського голову і обрати таку Київраду, яка б не розкрадала місто», – підкреслив М. Томенко.

«Якщо Київрада це не може зробити (призначити вибори), що зрозуміло, оскільки там же більшість крали, і О. Попов це сказав. Мене здивувала тільки його фраза, що “була злочинна більшість, яка розікрала місто Київ, і я пропоную створити конструктивну більшість”. У мене питання: це ж ті самі люди, так як більшість не буває іншою? Тоді вони злочинно крали, а тепер...будуть красти конструктивно?.. Ми чуємо заяви прокуратури, Президента і його представника про повне зникнення законності, а ті люди, які розкрадали

місто, насміхаються над О. Поповим – значить, насміхаються над Президентом і кажуть: “А ми й далі будемо розкрадати”», – сказав М. Томенко.

При цьому він підкреслив, що Верховна Рада на підставі ст. 78 Закону «Про місцеве самоврядування» повинна призначити вибори в Києві з огляду на порушення чинного законодавства та численні зловживання в столиці.

Народний депутат від Партії регіонів, колишній мер Кременчука О. Надоша впевнений, що команда голови КМДА О. Попова не подобається секретарю Київради О. Довгому, оскільки заважає красти майно територіальної громади міста (<http://kyiv.comments.ua>, **6.04.2011 р.**). Звертаючись до О. Довгого, «регіонал» сказав: «Ви, разом із “татом Льонею”, намагалися викликати О. Попова “на килим”, щоб поставити під контроль. Але це вам не вдалося, оскільки О. Попов – людина слова і людина справи. І це стали помічати кияни... Досить ховатися за політикою. Поверніть людям те, що вкрали. І краще добровільно. Не варто очікувати, поки слідчий постукає в двері», – заявив О. Надоша.

Політтехнолог Я. Макітра не виключає порушення нових кримінальних справ проти діючого мера Л. Черновецького та його соратників напередодні виборів міського голови та депутатів Київради, повідомляють ЗМІ.

«Щодо можливого порушення кримінальних справ проти Черновецького, то очевидно, що цей козир влада тримає безпосередньо до періоду напередодні виборів. Якщо стане зрозуміло, що вибори треба провести нині, отримаємо хвилю кримінальних справ. Якщо вибори все-таки будуть у 2012 р., то цю хвилю кримінальних справ можна буде очікувати на початку 2012 р.», – каже він.

Тим часом про імовірність проведення позачергових виборів у Києві говорить Голова Верховної Ради В. Литвин. На думку спікера, усе залежить від того, чи відбудеться діалог між Київрадою та главою КМДА (www.radiosvoboda.org, **6.04.2011 р.**).

Раніше депутати опозиційної фракції «БЮТ – Батьківщина» зареєстрували у Верховній Раді законопроект, в якому ініціюють проведення позачергових виборів депутатів Київради та міського голови. Як заявив віце-спікер М. Томенко, ув'язуючи події з Днем космонавтики, опозиція готова допомогти Президентові відправити політичних «космонавтів» у «відповідне місце». «Я маю на увазі в'язницю», – додав М. Томенко.

Слід нагадати, що 14 квітня мала відбутися сесія Київської міської ради. Проте депутати Київради говорили про те, що її скликання перебуває під сумнівом через конфлікт між секретарем Київради О. Довгим та головою столичної міськдержадміністрації О. Поповим, який вимагає відставки керівництва Київради та формування в ній нової більшості.

За офіційно не підтвердженою інформацією, голова КМДА О. Попов зажадав перенести сесію Київради, яка мала відбутися 14 квітня. Причина полягає в тому, що на розгляд може бути винесене питання про незаконність арешту голови

фракції Блоку Черновецького Д. Комарницького, який був узятий під варту за звинуваченням у розбїї (www.radiosvoboda.org, 14.04.2011 р.).

Як повідомляє <http://kyiv.comments.ua> (<http://kyiv.comments.ua>, 14.04.2011 р.), засідання Київради 14 квітня скасували, тому що секретар Київради О. Довгий полетів до Швейцарії. Про це повідомляють джерела в Київраді і «Борисполі». О. Довгий нібито відлетів за кордон, щоб порадитися з мером Л. Черновецьким, як бути далі. «Була досягнута домовленість з О. Довгим про те, що він сам на засіданні подає у відставку. Але, мабуть, він ще на щось сподівається. І йому вигідно зірвати засідання», – так характеризує ситуацію працівник Київради, який бажає лишатися анонімним.

Наука - суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки й освіти

Україна першою у світі може набути статусу асоційованого члена Європейського центру ядерних досліджень. 17–18 березня в рамках поїздки української урядової делегації до Європейського центру ядерних досліджень підписано Спільну декларацію Кабінету Міністрів та ЦЕРН щодо науково-технічного співробітництва, а також Меморандум про наміри щодо можливої української заявки на набуття статусу держави – асоційованого члена ЦЕРН.

За словами В. Семиноженка, голови Державного комітету з питань науки, інновацій та інформації, Українська держава зможе брати повноцінну участь у роботі ЦЕРН та долучитися до найсучасніших фізичних експериментів. Така співпраця матиме відчутний економічний ефект. Завдяки співпраці з ЦЕРН Україна братиме участь у розробці найсучасніших технологічних рішень, що є нині пріоритетом для будь-якої країни і, більше того, у їх подальшому трансфері.

Також є домовленості, які будуть закріплені в окремих угодах, відповідно до яких українські студенти, магістри, учителі фізики та учні зможуть відвідувати ЦЕРН. Таким чином, Україна буде причетна до новітніх методів навчання (*Перед нашими вченими відчинять двері // Урядовий кур'єр* (<http://ukuri-er.gov.ua/index.php?news=1&id=5801>). – 2011. – 25.03).

***

10–11 березня у Львові проходив інформаційний семінар для наукової спільноти Львова, метою якого є підвищення участі України в Сьомій рамковій програмі ЄС з розвитку досліджень і технологій (РП7).

Проект організовано Офісом спільної підтримки інтеграції України в європейський дослідницький простір (JSO-ERA) разом з Національним інформаційним центром зі співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій (НІП

Україна) та Львівським державним центром науково-технічної й економічної інформації. Як зазначив під час прес-конференції керівник групи експертів JSO-ERA доктор А. Баковські (Польща), захід фінансується європейською спільнотою.

РП7 – програма дослідження і розвитку в ЄС. Її бюджет 50 млрд євро. Мета програми – вирішення європейських проблем, створення інноваційної Європи. Програма відкрита для участі українських неурядових, урядових організацій, муніципалітетів, малого, великого та середнього бізнесу тощо.

У межах заходу надавалися консультації представникам наукових колективів, яким потрібна допомога в пошуку потенційних партнерів у країнах ЄС для подальшої спільної участі в конкурсах проектних пропозицій РП7, у першу чергу – у конкурсах за спеціальною програмою «Співробітництво» (Cooperation) РП7.

Метою транспортних досліджень у межах РП7 є удосконалення транспортних систем, здатних зменшити негативний вплив зростаючого транспортного навантаження на навколишнє середовище, споживання енергії, безпеку та здоров'я людей, а також підвищити конкурентоспроможність транспортної промисловості Європи на світовому ринку. У межах РП7 ЄС виділяє 4,16 млрд євро на дослідження в цій сфері.

Метою проекту є інформування наукової спільноти Львівщини щодо того, яку користь можуть отримати транспортні організації України від співпраці в РП7, а також, як розробити конкурентну проектну пропозицію для участі в РП7 (*Zaxid.net* (<http://zaxid.net/newsua/2011/3/11/160020>). – 2011. – 11.03).

***

Перспективы сотрудничества между Югрой и Украиной обсудили 14 марта губернатор Югры Н. Комарова и Чрезвычайный и Полномочный Посол Украины в России В. Ельченко.

Предприятия Югры сотрудничают с украинскими компаниями, которые поставляют оборудование для нефтегазового комплекса, транспортные средства и продукты питания. В частности, авиакомпания «ЮТэйр» уже на протяжении десятилетий работает с украинскими производителями двигателей.

По словам Н. Комаровой, в результате подписано соглашение и в настоящее время идет согласование планов реализации договоренностей с Луганской областью. Ведутся переговоры с Харьковской и Закарпатской областями.

В свою очередь В. Ельченко выразил надежду, что сотрудничество будет продолжаться. Чтобы отношения Югры и Украины развивались, нужен нестандартный подход. К примеру, создание совместных предприятий и новых производств. Также можно сотрудничать в области науки. К примеру, увеличить количество югорских студентов, обучающихся в Украине. Кроме того, можно развивать сотрудничество между научными институтами, обмена но-

вими технологіями (*REGNUM* (<http://www.regnum.ru/news/1383316.html>). – 2011. – 14.03).

** *

Подписано соглашение о сотрудничестве между Союзом ректоров России и Украины. Об этом заявил ректор Киевского национального университета имени Т. Шевченко Л. Губерский.

По его словам, соглашение включает в себя ряд направлений по сотрудничеству в сфере образования и науки.

Кроме того, по словам Л. Губерского, был подписан договор о сотрудничестве между Московским государственным институтом международных отношений и Киевским институтом международных отношений Национального университета имени Т. Шевченко.

Присутствующий на пресс-конференции ректор МГИМО А. Торкунов отметил, что подписанное между двумя вузами соглашение делает сотрудничество более системным. В частности, оно предусматривает открытие совместной магистерской программы по европейским наследованиям, которая на выходе позволит давать дипломы двух вузов.

Кроме того, по его словам, планируется усилить сотрудничество по линии аспирантов, расширить взаимный обмен преподавателями для чтения лекций. Также стороны договорились о том, что периодические издания, которые издаются в двух вузах, будут печататься совместно (*Версью.com* (<http://www.versii.com.ua/news/228612>). – 2011. – 31.03).

Діяльність науково-дослідних установ

Перший заступник голови Одеської обласної ради М. Тіндюк узяв участь у засіданні президії НАН України під головуванням академіка Б. Патона. Засідання присвячено обговоренню результатів діяльності Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України за 2004–2010 рр.

М. Тіндюк акцентував увагу на «регіональному компоненті» роботи інституту. Зокрема, на розробці його фахівцями стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку південно-західної частини Одещини (у подальшому ця робота знайшла своє відображення в Державній програмі комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2004–2011 рр.). У рамках координації робіт щодо виконання цієї Програми інститут провадить значний обсяг роботи з експертно-аналітичної оцінки режиму використання лиману Сасик на півдні області. Ідеться про об'єктивний і неупереджений облік багатьох економіко-екологічних негативних явищ, що склалися в басейні цього унікального водного об'єкта за останні десятиріччя (вони прогнозувалися спеціалістами інститу-

ту ще у 80-х – 90-х роках минулого століття). Не менш гостро стоять сьогодні питання щодо розробки та формування антикризових заходів керування економіко-екологічною безпекою морегосподарського об'єкта в Придунайському регіоні – функціонування нафтотерміналу в селищі міського типу Джурджулешти (Республіка Молдова), розвиток якого погрожує екологічній безпеці України.

Крім сказаного вище, у межах вирішення економіко-екологічних проблем природокористування і рекреації Причорномор'я фахівцями інституту виконані розробки, пов'язані з інтегрованим керуванням природоохоронною діяльністю у морській береговій зоні України. Головні науково-прикладні результати економіко-екологічної проблематики знаходять своє втілення на найвищому державному рівні.

З початку створення інституту його фахівці беруть безпосередню участь у вирішенні регіональних економіко-екологічних проблем міста Одеси. Останнім часом цей заклад ініціював розробку Екологічної доктрини м. Одеса, Концепції розвитку курортно-рекреаційного і туристичного комплексу м. Одеса. Учені інституту брали участь у роботі над Стратегічним планом сталого розвитку м. Одеса. Проводяться економіко-екологічні експертизи та екологічний аудит територій. Зокрема, такі дослідження виконані на міській промисловій зоні поліфункціонального призначення «Пересип – Лузанівка».

Інститут активно продовжує реалізацію наукових досліджень з проблем формування спеціальних економічних зон. Ученими розроблені проекти законів України: «Про спеціальну (вільну) економічну зону “Ахилія”» (2008 р.) і «Про спеціальну (вільну) економічну зону “Буджак”» (2010 р.) з відповідними пакетами нормативно-правових документів. Звернуто увагу на питання конкурентоспроможності регіональної економіки.

Одним із пріоритетів регіональної економіки визначено розвиток і функціонування портово-промислових комплексів з розвитком виробничої складової та інфраструктури обслуговування товарних потоків. Дослідження регіональної конкурентоспроможності були використані під час розробки Стратегії економічного і соціального розвитку Одеської області до 2015 р., Програми розвитку зовнішньоекономічної діяльності Одеської області до 2015 р., рішення про затвердження яких уже прийняте депутатським корпусом обласної ради, а також щорічних програм соціально-економічного розвитку Одеси, складання плану розвитку Одеського морського порту до 2017 р.

Ученими інституту розроблено концепцію формування регіональних виробничо-логістичних комплексів, яка базується на залученні логістичного потенціалу для вирішення проблем розширення ринків збуту продукції для депресивних районів, апробована в Балтській районній державній адміністрації (*Регіональний компонент // Одеські вісті (<http://izvestiya.odessa.gov.ua/index.php?go=Newspaper&in=view&id=21101>). – 2011. – 3.03*).

***

Шістнадцята українська антарктична експедиція стала першою в рамках нової Державної цільової науково-технічної програми проведення досліджень України в Антарктиці протягом 2011–2020 рр. Очолоє експедицію геофізик-сейсмолог Є. Карякін.

Акад. Національної академії наук В. Семиноженко наголосив, що саме цьому заgonу належить задати тон у нових інноваційних підходах до діяльності наших дослідників у південному регіоні планети.

Метою цього річної експедиції є просування українських дослідників углиб антарктичного континенту, удосконалення й наукове переоснащення станції «Академік Вернадський», створення належної сезонної бази на континенті, освоєння нових сучасних технологій дослідження, а також зміцнення міжнародного співробітництва. Основну відповідальність за експедицію несе Відділення наук про Землю (*Чуприна Л., Олійник М. В Антарктиді – з Богом // Україна молода (<http://www.umoloda.kiev.ua/number/1850/116/65733>). – 2011. –17.03*).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

31 серпня 1995 р. Україна запустила перший вітчизняний космічний апарат (КА) «Січ-1». Керування КА здійснювалося з Національного центру управління та випробувань космічних засобів (м. Євпаторія) з безпосередньою видачею командно-програмної інформації з Центру контролю космічного простору (с. Шкільне). Уперше у світі було застосовано однопунктний варіант керування космічною системою, який упродовж останніх років довів свою надійність. КА «Січ-1» був призначений для вирішення господарських і наукових завдань природокористування, дослідження природних ресурсів, ведення екологічного моніторингу земної поверхні.

Отримані та опрацьовані у євпаторійському центрі дані дистанційного зондування передавалися вітчизняним і закордонним споживачам космічної інформації, з успіхом застосовувалися для проведення П'ятої української арктичної експедиції до полярної станції ім. Вернадського, забезпечували безперервний короткостроковий прогноз погоди регіону проживання.

Розкриваючи концепцію створення національної системи приймання, отримання та опрацьовання даних дистанційного зондування Землі в інтересах економічного зростання, було налагоджено тісне науково-технічне співробітництво з такими потужними інтелектуальними центрами на Кримському півострові, як Таврійський національний університет ім. В. Вернадського МОН України (м. Сімферополь) і Морський гідрофізичний інститут НАН України (м. Севастополь).

Створення власної космічної інфраструктури, координаційної та правової бази розпочалося після проголошення незалежності в 1991 р., особливо після

створення Національного космічного агентства України в 1992 р. Розроблено Державну космічну програму, підписано важливі міждержавні угоди, зроблено інвентаризацію всього космічного майна, розташованого на території України.

Після розпаду Радянського Союзу Україна успадкувала майже третину його ракетно-космічного потенціалу. Створене в лютому 1992 р. Національне космічне агентство України (НКАУ) узяло під своє управління підприємства, які безпосередньо займалися космічною діяльністю. За даними НКАУ, за 17 років напруженої роботи було здійснено 110 пусків ракет-носіїв українського виробництва з чотирьох космодромів світу і виведено в космос понад 200 космічних апаратів за заявками 10 країн.

Сьогодні Україна відома на світовому ринку своєю космічною продукцією: ракетами «Зеніт», «Циклон», «Дніпро», космічними апаратами «Січ», апаратурою стикування «Курс», системами управління для космічних комплексів, унікальними об'єктами наземної інфраструктури.

Провідні підприємства космічної галузі беруть участь у багатьох міжнародних космічних проектах – «Морський старт», «Дніпро», «Наземний старт», «Циклон-4» і «Вега».

Для того щоб Україна стала передовою космічною державою, необхідно розвивати міжнародну кооперацію в рамках розроблення та створення космічних систем високої роздільності, що дасть змогу зменшити фінансування космічних проектів з бюджету України. Залучати передові технології закордонних країн, які візьмуть участь у створенні космічних систем разом з Україною [першим кроком міжнародного співробітництва може стати створення інтегрованої космічної системи спостереження разом з Ізраїлем у рамках підписаних з ним угод (відповідно до пропозицій ДП «Дніпрокосмос»)]. Розширювати комерційну мережу користувачів інформації від космічних систем, розроблених у рамках міжнародного співробітництва. Забезпечити створення єдиного наземного сектору космічної системи під загальним керівництвом Національного космічного агентства України з метою формування ринку споживачів, закупівлі супутникових знімків високої роздільності для їх подальшої дешифровки та отримання інформації як в інтересах вирішення завдань національної безпеки, так і для комерційного продажу інформації зацікавленим організаціям після тематичного опрацювання всередині країни і за кордон. Зробити крок до створення Центрального науково-дослідного інституту з питань аерокосмонавтики (*Вареник Н. Чи стане Україна перспективною космічною державою? // Дзеркало тижня (<http://www.dt.ua/articles/79187#article>). – 2011. – 8–15.04*).

***

В Украине разработан проект, который позволит предупредить о колебаниях земной коры как минимум за двое суток. Для этого необходимо запустить спутник для отслеживания изменений в ионосфере.

О том, что ионосфера реагирует на земные колебания, еще в начале 90-х годов прошлого столетия узнала группа украинских исследователей во главе с акад. В. Барьяхтар.

По словам директора Главной астрономической обсерватории НАН Украины Я. Яцкива, финансовую помощь готов предоставить Евросоюз, но при условии кооперации международных ученых. Вместе с Европой планируется запустить три спутника в ионосферу и, кроме поисков предвестников землетрясений, изучать саму ионосферу, поскольку от нее зависит вся биологическая жизнь на земле.

Он также отметил, что один из спутников соберет Россия, также к проекту присоединится Польша (*Росбалт.RU* (<http://www.rosbalt.ru/ukraina/2011/03/16/829036.html>)). – 2011. – 16.03).

***

Е. Кузнецов, радник голови Державного космічного агентства:

«Україна йде ефективним шляхом – шляхом вивчення космосу за допомогою автоматичних приладів. Наприклад, в Україні є досить непогані фахівці у створенні супутників дистанційного зондування Землі. За всю історію космонавтики українські фахівці створили і запустили понад 400 таких супутників. Використовуючи таку автоматичну техніку, Україна може зробити не менший внесок у світову науку, ніж пілотована космонавтика.

Нині Україна розробляє спільний із Бразилією проект щодо будівництва стартового комплексу для ракетносія “Циклон-4” на космодромі “Алкантара”. Завдяки йому Україна отримає незалежний доступ у космос. Ще один плюс: “Циклон-4” – це буде суто українська ракета, в якій комплектуючі з інших країн зведені до мінімуму. Відтак запуски космічних апаратів “Циклом-4” заплановано розпочати вже у 2012 р.

Два роки тому американці, знаючи, що закінчується термін використання “Шаттлів”, звернулися до українських спеціалістів, щоб створити спільну транспортну ракету, яка доставлятиме на міжнародну космічну станцію вантажі. Цей проект отримав назву “Таурус-2”. Одну з двох ступенів ракети зробили українські фахівці, іншу виготовляють американці.

Заплановано, що з другого півріччя запрацює на нову силу проект “Сі Лонч” (“Морський старт”). Є домовленість, що перші пуски відбудуться вже в цьому році. Найважливіше, що в цьому проекті ракета-носії “Зеніт” – українського виробництва. І на сьогодні конкуренції цій ракеті немає. По-перше, вона має автоматичну підготовку і старт із морської платформи “Одісей”. По-друге, працює на екологічно чистому паливі. А по-третє, ракета має дуже хорошу систему керування і наведення, що забезпечує виведення космічних апаратів з дуже високою точністю в задану точку на орбіті. Починаючи з 1999 р., було здійснено 30 пусків. Здебільшого запускалися телекомунікаційні космічні апарати, які призначалися переважно для обслугову-

вання США. Це дуже відповідально, але Сполучені Штати Америки, довіряючи українським фахівцям, ставили найдорожчі і найсучасніші телекомунікаційні супутники на ракету “Зеніт”.

За роки незалежності Україна здійснила близько 125 пусків ракетноносіїв, запустила 220 космічних апаратів в інтересах 12 країн світу. Тобто з усіх пусків, здійснених у світі, 9–11 % належить Україні.

Українські вчені розробили унікальну технологію. Річ у тому, що, коли одна тектонічна плита насувається на іншу, в атмосферу викидається певна енергія, а в іоносфері відбувається своєрідне збурення. І космічний апарат його здатен зафіксувати, а вже на основі цих даних легко зробити висновок, що через два-три дні тут буде землетрус, і навіть спрогнозувати його потужність.

Кабінет Міністрів схвалив Концепцію реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 р., розроблену Державним космічним агентством України спільно з НАН України. Нею передбачено створити потужну систему дистанційного зондування “Січ”, Національну систему космічного зв’язку “Либідь”, систему координатно-часового і навігаційного забезпечення, систему контролю та проведення аналізу космічного простору; взяти участь у проведенні досліджень Місяця з використанням вітчизняних космічних апаратів, створити нові зразки ракетно-космічної техніки, поглибити міжнародне співробітництво тощо. Орієнтовний обсяг фінансування Концепції становить 38,5 млрд грн, з них близько половини – кошти з небюджетних джерел» (*Кузнецов Е. «Політ у космос – це красиво, але дуже дорого» / Бесіду вела Л. Кушнір // Україна молода (<http://umoloda.kiev.ua/number/1864/369/66275>). – 2011. – 12.04).*

Енергоощадні технології

Изобретатели из Университета радиозлектроники (г. Харьков) создали установку, которая позволяет экономить 30 % электроэнергии на подогреве воды. Ноу-хау от харьковских изобретателей называется магнито-акустический реактор.

По словам И. Зимы, академика Академии наук прикладной радиозлектроники, реактор может позволить экономить до 30 % электроэнергии, направленной на подогрев воды. Использовать его можно в системах отопления и горячего водоснабжения, в частном секторе или же на производстве. Для этого нужно всего лишь внедрить ноу-хау в электроустановку. Сделать это несложно, уверяет изобретатель: плюс реактора состоит в том, что его применение не требует реконструкции существующих тепловых сетей. Созданный реактор – экспериментальный. Однако аналогов ему в мире пока что нет (*Федосенко П. Харьковские ученые создали альтернативу ядерной энергии // Сегодня (<http://www.segodnya.ua/news/14240702.html>). – 2011. – 12.04).*

Інформаційні технології

Разработка ученых Института экономики промышленности Национальной академии наук Украины под руководством член-корреспондента НАН Украины, доктора экономических наук, профессора, заместителя директора института В. Вишневого вызывает интерес как в научных кругах, так и у тех, кто к формированию бюджетов имеет самое непосредственное отношение.

С помощью специально разработанной электронной системы «Интеллектуальная автоматизированная информационно-аналитическая система сопровождения бюджетного процесса на региональном и местном уровнях» создана микроэкономическая модель на региональном уровне, на функционирование которой могут влиять как макроэкономические процессы, так и различные экономические регуляторы.

В. Дементьев, директор Высшей экономической школы, проректор Донецкого национального технического университета, доктор экономических наук, профессор: «Ученые попытались охватить всю многогранность причинно-следственных связей, представить их в моделях. Эта модель пытается выстроить тенденцию на базе сложной системы моделей, расчетов, тенденции развития. Подобные попытки в экономическом анализе уже были, они делались и при советской власти.

Она дает методологию расчетов прогнозов и программ развития на территориальном и национальном уровнях. Это, скорее всего, методология, а не попытка решить все экономические проблемы. Точный прогноз никакая система дать не может, она может определить тенденции или каким путем могут развиваться те или иные процессы, но ведь есть вещи, которые не поддаются никакому моделированию».

А. Аноприенко, декан факультета компьютерных наук и технологий Донецкого национального технического университета, профессор: «Предложенную информационно-аналитическую систему можно действительно назвать уникальной, и, судя по тому, система эта способна найти себе приверженцев и среди чиновников. Но существует ряд вопросов. Например, аналитики в предложенном проекте отталкиваются от официально существующей в Украине системы налогов и сборов, полагая, что все это платится в полном объеме и в совершенном соответствии с существующим законодательством, но ведь мы знаем, что более половины заработной платы работники получают “в конвертах”, может ли предлагаемая система учитывать подобные факторы? Нет, не может, потому что в нее закладываются официальные статистические данные, которые не учитывают “теневых” схем. Правда, В. Вишневский уверяет, что подобные процессы должны учитываться как бы в виде поправок к расчетным данным, таким образом можно прогнозировать в какой-то степени и тенденции в “теневых” процессах, учитывая так называемые поведенческие функции.

Для того чтобы предлагаемая система работала, нужно раскрывать реальные информационные потоки, а это далеко не всегда и далеко не всем выгодно.

Иными словами, разработка ученых хорошая, уникальная и могла бы быть полезна при определенных условиях, одно из которых заключается в наличии нормальных экономических, управленческих, социальных, общественных отношений» (Сагань Ю. *Бюджетный пасьянс с научным подходом // Донецкий кряж* (<http://www.donkr.dn.ua/index.php/home/2548-2011-03-04-09-58-08>). – 2011. – 4.03).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Ученые Донецка презентовали уникальную для Украины систему слежения за состоянием атмосферы. Суть в том, что по городу устанавливаются датчики, с которых автоматически передаются данные на сервер экологов и показывают, где и насколько превышены нормы загрязнения.

Идея создания единой системы, которая следит за состоянием окружающей среды в целом, у экологов возникла еще много лет назад. Теперь благодаря технике об экологической ситуации в Донецке или Макеевке можно узнать в любую минуту.

Д. Аверин, начальник отдела мониторинга управления охраны окружающей среды в Донецкой области: «Система должна приносить деньги государству за счет того, что при разработке алгоритмов определения вероятных загрязнителей возможно практически мгновенно реагировать на загрязнение окружающей среды и накладывать определенные санкции на предприятие.

На сегодняшний день автоматические датчики установлены только в двух крупнейших городах области – Донецке и Макеевке. В будущем ученые планируют расширить эту сеть. Их хотят установить еще как минимум в 20 городах региона – Мариуполе, Краматорске, Енакиеве, Горловке и в других».

С. Денисенко, эколог: «Проблема контроля состояния окружающей среды очень актуальна для Донецка. Сейчас власти городов и региона требуют от предприятий устанавливать ультрасовременные очистные сооружения. Однако бизнесмены не всегда добросовестно относятся к этому».

В. Редько, эколог: «Вопрос экологии комплексный. Он зависит как от обычных потребителей, так и от огромных промышленных предприятий».

В планах экологов дальнейшее усовершенствование этой системы. Собираются разработать алгоритм, по которому программа сама сможет фиксировать превышение вредных веществ, автоматически определять предприятие-виновника и уведомлять его о нарушениях специальным письмом (*Экологическое ноу-хау Донбасса // Кочегарка* (<http://www.kochegarka.com.ua/?p=27696>). – 2011. – 11.03).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Львівський національний університет ім. І. Франка відсвяткував 350-річчя від дня заснування. Сьогодні університет є каталізатором інноваційного, науково-освітнього та культурного розвитку країни. Його викладачі та випускники стали фундаторами багатьох наукових напрямів, уславили його багатьма визнаними у світі відкриттями.

Щороку студенти університету стають призерами всеукраїнських та міжнародних академічних конкурсів, беруть участь у науково-практичних конференціях, а також успішно виступають на міжнародних спортивних змаганнях.

Важливим чинником для розвитку національної освіти й науки є співпраця з європейськими навчальними закладами, закордонні обміни студентами та стажування викладачів. Зокрема, львівський ВНЗ разом з 10-ма університетами європейських країн вибором черговий етап програми Євросоюзу «Еразмус – Мундус». Завдяки цій програмі обміну й співпраці впродовж трьох останніх років 123 студенти та аспіранти отримали стипендії для однорічного навчання в європейських навчальних закладах.

Також університет який є співзасновником Європейського колегіуму польських і українських університетів, здійснює активну діяльність щодо підписання Хартії європейських університетів. Підписано угоди з Університетом у Бельці (Молдова), Краківською педагогічною академією, Варшавським і Вроцлавським університетами в Польщі.

Студенти університету проходять навчальні практики в Польщі, Німеччині, Австрії, Угорщині, Чехії та Словаччині. Співробітники факультетів займаються викладацькою роботою за контрактами у вищих навчальних закладах Колумбії, Франції та Швейцарії.

У 2010 р. при університеті було створено першу в Україні лабораторію фольклористичних досліджень. Підвалини етноестетики фольклору заклав професор університету, знаний фольклорист і франкознавець І. Денисюк. Тут вивчають і популяризують українські фольклорні традиції. Студенти філологічного факультету формують електронний архів фольклорних записів, зібраних під час навчальних практик, створюють аудіо- та відеотеки.

Усесвітньо відомі й наукові фонди університету, які є загальним національним надбанням. Це рукописи, стародруки та рідкісні книжки наукової бібліотеки університету, науково-дослідний комплекс астрономічної обсерваторії, фонди та музейна експозиція зоологічного музею, колекція культур мікроорганізмів, гербарій і ботанічний сад.

Упродовж усього року у Львівському національному університеті ім. І. Франка відбуватимуться різні ювілейні заходи – зустрічі з відомими науковцями, громадськими діячами України та світу, фестивалі, конкурси, концерти, наукові конференції, семінари, круглі столи, будуть розгорнуті ювілейна експозиція в музеї історії університету, виставки *(Табінський Я. Гідність*

академії, титул університету // Сільські віснi (http://www.silskivisti.kiev.ua/18627/index.php?n=8734). – 2011. – 1.04).

Охорона здоров'я

15 березня за ініціативи Управління охорони здоров'я та курортів облдержадміністрації, Вінницького Національного медичного університету ім. М. Пирогова та Управління охорони здоров'я Вінницької міської ради розпочалося впровадження Програми одноденних семінарів-практикумів для лікарів-кардіологів (терапевтів) та реаніматологів щодо впровадження новітніх методів лікування хворих на гострий інфаркт міокарда в умовах центральних районних та міських лікарень області.

Програма реалізується за підтримки національного виробника – компанії «Фармак». Головна мета – підвищити рівень теоретичних знань та практичних навиків спеціалістів районних та міських лікарень.

Навчання має максимально прикладний характер – читання ЕКГ-плівок, активне обговорення показань та протипоказань для проведення тромболітичної терапії (розсмоктування тромбу), розгляд ситуаційних завдань за темою, клінічні обходи хворих у спеціалізованому відділенні, освоєння на муляжі техніки проведення тромболізу, ознайомлення з методом коронарографії та операцією стентування судин серця в режимі онлайн.

Базою проведення семінарів-практикумів є міська клінічна лікарня № 1 м. Вінниця, кафедра терапії № 1 Вінницького національного медичного університету ім. М. Пирогова та кардіологічне відділення, де розташований найсучасніший серцево-судинний рентген-операційний блок.

Такі семінари планується проводити регулярно протягом року для найбільшого охоплення навчанням медичних працівників області (*Вінницька ОДА (http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/DocEYHW5). – 2011. – 15.03).*

Наукові видання

У львівському видавництві «Каменяр» вийде «Кобзар» без цензури з усіма ілюстраціями, які до «Кобзаря» у 60-х роках ХХ ст. підготувала український графік С. Караффа-Корбут.

Раніше в 1967 р. подібне видання випустила «Наукова думка», але з цензурою Академії наук. Книга міститиме близько 900 сторінок. Попереднього слова немає, є післяслово проф. М. Гнатюка з Львівського національного університету ім. І. Франка, а також післяслово мистецтвознавця Б. Гориня. У книзі буде також

кілька репродукцій Т. Шевченка (*Bidgolos.com* (<http://vidgolos.com/74807-uvovi-vijde-kobzar-bez-cenzuri.html>)). – 2011. – 4.03).

***

9 марта в Ужгороде состоялась презентация книги «Закарпатье: 1919–2009». Как отмечают авторы, книга издана на украинском и венгерском языках благодаря сотрудничеству нескольких поколений ученых и является «первой попыткой примирения историографии двух стран, научные работники которых до сих пор имели разные взгляды на страницы общей истории».

В частности, Ч. Фединец, д-р филос., науч. сотрудник Института национальных исследований Венгерской академии наук (Будапешт), озвучила рекомендации Совета Европы относительно изучения истории в XXI в., в которых идет речь о необходимости преодоления предубеждения между народами и их примирения.

В свою очередь Ю. Остапец, канд. полит. наук, декан факультета общественных наук Ужгородского национального университета (УжНУ), информировал, что книга является общим проектом двух ведомств – Научно-исследовательского института политической регионалистики УжНУ и Института этнонациональных исследований Венгерской академии наук. Оригинальность издания заключается в том, что здесь охвачена история Закарпатье до 2009 г. На одни и те же события выражена точка зрения как украинских, так и венгерских научных работников. И найден определенный компромисс. Каждый из разделов заканчивается хронологией событий, что тоже сделано впервые.

Д-р ист. наук, проф. УжНУ Р. Официнский отметил, что масштабный проект осуществили 26 авторов. Украинская и венгерская версии, по его словам, не являются абсолютно идентичными, ведь существуют определенные отличия, например, в названиях, однако по содержанию все передано одинаково. Профессор рассказал, что инициатива издания принадлежала венгерской стороне в рамках процесса исторического примирения через общие научные проекты (*REGNUM* (<http://www.regnum.ru/news/1381706.html>)). – 2011. – 9.03).

***

Вийшов у світ другий том збірника «Карпатська Україна: Документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії». Перший том цього унікального видання, який був презентований навесні минулого року, містив понад 400 документів, що їх закарпатські науковці, архівісти та працівники Управління СБУ в Закарпатській області збирали в архівах не лише Ужгорода, Львова чи Києва, а й Москви, Праги, Будапешта. Абсолютна більшість матеріалів, що вміщені в книзі, були надруковані вперше.

За словами упорядника книги проф. УжНУ С. Федаки, у другому томі міститься 100 сторінок хроніки передісторії та історії Карпатської України з

весни 1937 р. до 20–23 березня 1939 р., в основному ж щодо періоду автономного існування цього краю (жовтень 1938 – березень 1939 р.), де на кожний день подається по п'ять-десять подій, які тоді відбулися. Також подано 160 біографій діячів Карпатської України, згрупованих за функціональним принципом: усіх 10 членів уряду, 32 депутатів сейму Карпатської України, по десятку-другому громадських діячів, державних службовців, керівників Карпатської Січі і рядових січовиків, освітян, письменників, митців, церковних діячів тощо. До 130 біографій подано фотографічні або графічні (роботи М. Беленя) портрети.

Особливістю даної праці можна вважати залучення її упорядниками нарисів 50 авторів – переважно з малотиражних місцевих видань, які давно стали бібліографічною рідкістю. Про десятки ж маловідомих діячів Карпатської України написано уперше – спеціально для цього збірника (*Вийшов у світ 2-й том історичних досліджень Карпатської України // Срібна Земля* (<http://sribnazemlja.narod.ru>). – 2011. – 11.03. – С. 7).

***

Вінницький науковець С. Гальчак видав книгу «Визволення Вінниччини від нацистських загарбників». Над книгою працював упродовж трьох років. Дані вишукував у архівах України. Видання планують розповсюджувати по бібліотеках шкіл та ВНЗ (*Моя Вінниця* (http://www.myvin.com.ua/ua/news/news_yin/stuff/8630.html). – 2011. – 23.03).

Наука і влада

Указом Президента України призначено державні стипендії видатним діячам науки. Серед них є представники Івано-Франківської області: доктор геолого-мінералогічних наук, професор, лауреат Державної премії СРСР О. Адаменко, доктор фізико-математичних наук, професор, заслужений працівник вищої школи Української РСР І. Климишин і доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки Української РСР, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки Р. Яремійчук (*Стипендії для прикарпатських науковців // Наддніпрянська правда* (<http://pravda.if.ua/news-18340.html>). – 2011. – 9.03).

***

Прем'єр-міністр України Н. Азаров став почесним доктором Національного університету біоресурсів і природопольовання. Главе правительства вручили диплом, удостоверение и нагрудный знак (*Левый бегеж* (http://lb.ua/news/2011/03/03/86877_Azarov_stal_doktorom.html). – 2011. – 3.03).

***

23 березня відбулося засідання колегії Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України, де обговорювалося питання організації виконання у 2011 р. трьох Державних цільових науково-технічних програм: «Нанотехнології та наноматеріали» на 2010–2014 рр., впровадження і застосування глід-технологій на 2009–2013 рр. та прогнозування науково-технологічного розвитку.

Метою першої програми є формування наноіндустрії, що передбачає, зокрема, створення промислово-технологічної інфраструктури, сприяння використанню результатів фундаментальних і прикладних досліджень у реальному секторі економіки, а також підготовку висококваліфікованих наукових та інженерних кадрів. Як зазначив голова Держінформнауки В. Семиноженко, головне на сьогодні – показати реальні результати впровадження в економіку розробок у сфері наноматеріалів, наноелектроніки та нанофотоники.

В. Семиноженко також підкреслив, що наразі дуже важливо визначити, на чому будуть сконцентровані дослідження, якщо враховувати, по-перше, досягнення й, по-друге, можливість міжнародної співпраці для комерціалізації винаходів і їх запуску в серійне виробництво. Так, перспективи подібної співпраці з Росією є у сфері наномедицини та наноматеріалів (зокрема, ішлося про виробництво й використання багат шарових конденсаторів, а також нанопорошків).

Програма впровадження і застосування глід-технологій націлена насамперед на побудову національної глід-інфраструктури та широке впровадження глід-технологій в усі сфери соціально-економічної діяльності в Україні. Сьогодні глід-технології використовуються у фізиці високих енергій (саме з цього напрямку Україна співробітничала з Європейським центром ядерних досліджень), молекулярній біології, астрофізиці та інших сферах. Наразі в Україні створені 32 кластери. Актуальними завданнями залишаються забезпечення належних технічних умов для функціонування глід-системи через підвищення пропускної спроможності каналів упродовж двох років до 10 гігабітів та адаптація існуючого комп'ютерного програмного забезпечення до глід-технологій.

Державна програма прогнозування науково-технологічного розвитку має на меті створення постійно діючої системи стратегічних маркетингових та прогнозно-аналітичних досліджень для підвищення ефективності державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності й формування конкурентоспроможного вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок. У рамках виконання цієї програми були підготовлені аналітичні доповіді щодо наявного в Україні науково-технічного потенціалу та результативності сектору досліджень і розробок (у тому числі порівняно з іншими країнами), проведені експертні опитування, розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень та науково-технічних розробок на період до

2015 року» та ін. На перспективу заплановані такі важливі з огляду на інноваційну «перебудову» української економіки проекти, як проведення аналізу впливу науково-технологічного розвитку на макроекономічні показники та розроблення переліку «критичних технологій» (*Урядовий портал* (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 23.03).

***

Кабинет Министров одобрил объединение Криворожского технического университета, Криворожского государственного педагогического университета и Криворожского экономического института Киевского национального экономического университета им. В. Гетьмана в Криворожский государственный университет. Об этом говорится в постановлении Кабмина № 280 от 21.03.2011 г.

Криворожский экономический институт будет исключен из Киевского национального экономического университета и присоединен к Криворожскому государственному университету, с созданием на его базе структурного подразделения университета.

Согласно постановлению, реорганизация будет осуществляться в пределах ассигнований, предусмотренных Минобразования на подготовку кадров. Студенты из объединенных вузов продолжают обучение в Криворожском государственном университете.

Кроме того, Кабмин одобрил передачу НИИ горнорудного института и Украинского государственного НИИ охраны труда и экологии горнорудной и металлургической промышленности в управление Минобразования и их реорганизацию путем присоединения к Криворожскому государственному университету, с созданием на их базе институтов структурных подразделений университета (*Левый берег* (http://lb.ua/news/2011/03/29/90323_Kabmin_obe-dinil_3_krivorozhskih_.html). – 2011. – 29.03).

Электронные расчеты за платные услуги библиотечного сайта в контексте маркетинговой стратегии

Рассматриваются отдельные аспекты проблемы комплексного сочетания коммерческого и некоммерческого маркетинга в сфере библиотечного сервиса. В частности, предоставление онлайн-овых платных услуг на библиотечном сайте в контексте переориентации маркетинговой стратегии на читателя как клиента. На примере сайта НБУВ исследуется актуальность вопроса и возможные способы электронных расчетов за услуги.

Ключевые слова: маркетинговая стратегия библиотеки, услуги в режиме онлайн, оплата за услуги сайта, sms-сервис, электронные деньги.

Стремительный рост объемов электронной информации, создание коллекций электронных документов, коррекция стратегии формирования фондов в связи с расширением возможностей телекоммуникационного доступа к удаленным информационным ресурсам, использование интернет-технологий – предопределило направление развития сферы услуг библиотек и информационных центров.

Определение особого статуса библиотек как гарантов общедоступности к сетевой информации дало основание для пересмотра нормативной базы деятельности библиотек в электронной среде с учетом авторского права, проведения теоретических исследований, направленных на определение новых функций библиотек в информационном обществе.

Количество, качество и доступность информационных ресурсов во многом характеризует уровень развития библиотек и их способность реагировать на запросы потребителей.

Фонд печатных изданий в последнее время все чаще наполняется за счет электронных источников. Количество документов из Интернета, используемых в библиотеках, возросло в 2,4 раза за последний год. Университетские библиотеки сканируют учебники и это позволяет решить проблему информационного обеспечения учебного процесса. Интенсивно идет перевод в электронную форму историко-культурных фондов. Сайты региональных библиотек трансформируются в региональные информационные порталы. Обновляется технология формирования, использования и распространения информационных ресурсов.

Учитывая эти тенденции, необходимо проведение мониторинга и оценки потребностей пользователей ресурсами библиотек с анализом информационного рынка в аспекте поставщиков информации, объемов поставляемой информации, а также конкретной тематической направленности для формирования на этой основе рекомендаций по использованию имеющегося информационного рынка.

Важным звеном при этом является анализ каналов передачи информации, как традиционной доставки печатной продукции, так и телекоммуникационных. Иными словами, сегодня библиотеки должны иметь единую систему комплексного информационного обслуживания пользователей.

В связи с этим возрастает роль маркетинговой стратегии библиотеки. Маркетинговый подход фактически увязывает возможности библиотеки с потребностями культурно-информационного рынка и является средством влияния библиотеки на пользователя. Поэтому в научной литературе этим вопросам уделяется значительное внимание. В публикациях И. А. Давыдовой, И. Б. Михновой, Г. Л. Цесарской, Г. С. Матлиной, О. О. Борисовой, Н. Ключиной, З. В. Майзик, Н. Соколовой освещены теоретические и практические вопросы отдельных составляющих маркетинговых коммуникаций в деятельности библиотек.

Некоммерческие предприятия (библиотеки) могут использовать философию и инструментарий маркетинга так же, как и коммерческие. Они также должны находить и идентифицировать свои рынки, исследовать потребности пользователей, предлагать соответствующие услуги и товары, создавать каналы распространения услуг, заниматься рекламой и налаживать связи с ответственностью.

Так, О. В. Куракова среди основных принципов маркетинговой ориентации библиотеки приводит положения коммерческого и некоммерческого маркетинга [1]. Примером некоммерческого маркетинга является система корпоративной каталогизации, когда созданные каталожные записи предоставляются в свободном доступе другим библиотекам, участвующим в этом процессе.

Если в пределах некоммерческого маркетинга библиотекаря не слишком интересовали подробности и мотивы запроса пользователя (он исполнял его в пределах своей компетенции и в соответствии с существующими правилами, а библиотека при этом как монополист на услуги была уверена, что пользователь все равно придет), то ориентация на клиента выдвигает на первый план заботу о нем, его вкусах и запросах. Прежде всего как условие динамичного развития самой библиотеки и продвижения ее услуг на информационном рынке.

Если говорить о платных услугах библиотек, то ориентация на потребителя требует решения задачи не простой продажи информационных услуг, а, во-первых, производства именно тех из них, которые на данный момент пользуются наибольшим спросом, во-вторых, могут реализоваться с максимальным эффектом, приемлемым для потребителей образом.

Относительно способа реализации, то утверждение о том, что наиболее привлекательным для пользователей библиотек в ближайшем будущем будут услуги в режиме онлайн, можно было бы еще в начале 2000-х годов рассматривать как прогноз. Теперь это совершенно очевидно – предоставление онлайн-услуг библиотечными сайтами продиктовано алгоритмом развития современных информационных потребностей человека, который всегда стремился удовлетворять эти потребности оперативнее, а сейчас для этого появляются широкие возможности.

Это подтверждается и статистическими данными. В частности, количество пользователей Интернета в Украине превысило 12 млн, постоянно увеличивается и количество онлайн-библиотечных пользователей.

Так, портал Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (НБУВ) ежедневно посещают до 40–50 тыс. пользователей. Количество пользователей портала увеличивается экспоненциально на 30–50 % в год (если в 2004 г. ежесуточные посещения составляли 2,3 тыс., то в декабре 2010 г. – свыше 50 тыс.). Имеет место тенденция к увеличению спроса на полнотекстовые ресурсы. Наиболее популярным является депозитарий электронных копий научной периодики Украины – к нему обращается 80 % пользователей, которым ежесуточно предоставляется свыше 300 тыс. статей.

Часть продукции, представленная на портале НБУВ, создана научными сотрудниками библиотеки как информация на базе информации. Например, Служба информационно-аналитического обеспечения органов государственной власти (СИАЗ), кроме информационно-аналитических обзоров, бюллетеней, реферативных сборников и т. д. представляет на своей интернет-странице аналитические и научные статьи, сборники, материалы из собственной базы данных, которые являются результатом как индивидуальных, так и коллективных творческих усилий и на которые распространяются требования законов об интеллектуальной собственности и авторском праве. С целью изучения спроса на продукцию службы ее сотрудниками в мае 2009 г. проведено исследование активности пользователей интернет-страницы СИАЗ. Оказалось, что в течение месяца ресурс посетили почти 30 тыс. пользователей, всего скачано около 28 тыс. файлов, ежесуточно от 6 до 8 тыс. файлов. При этом в праздничные дни, на который май богат, активность ощутимо снижалась. Наибольшей популярностью пользуются выпуски «Украина: события, факты, комментарии», «Резонанс», «Пути развития украинской науки», «Евро-2012 в отзывах СМИ».

Итак, имея информационный продукт, который удовлетворял бы потребности пользователя настолько, что он был бы готов заплатить незначительные средства (5–10 грн), сайт с высокой посещаемостью мог бы в контексте переориентации на читателя как на клиента предложить платные услуги в режиме реального времени.

Вполне закономерно возникает вопрос электронных расчетов за платные услуги сайта. Примеров его успешного решения в государственных библиотеках Украины найти не удалось. Поиск в Рунете также положительных результатов не дал.

Однако можно использовать опыт, наработанный украинскими субъектами электронной коммерции. Наиболее приемлемыми в нашем случае способами расчета представляются sms-сервис и электронные деньги.

Sms-сервис (sms-биллинг, короткие номера) позволяет оплачивать товар или услугу прямо со счета мобильного телефона, путем отправки sms-сообщения. В ответ на отправленное сообщение абоненту направляется короткий пароль (sms-ключ), с помощью которого он получает доступ к выбранной им услуге (например, скачивание файла). Такой сервис предоставляют биллинговые компании, имеющие соответствующее программное обеспечение и соглашение с мобильным оператором.

Стоимость платежа ограничена сеткой коротких номеров оператора сотовой связи, обычно это значения от 0,1 до 10 долл. с шагом 0,5–2 долл. Максимальная сумма одного платежа составляет 10 долл.

Примером использования такого сервиса государственными органами может быть организация Киевской горадминистрацией платы за парковки в Киеве.

Одним из преимуществ sms-платежей является то, что воспользоваться ими может практически каждый владелец мобильного телефона – уровень покрытия сотовой связи высокий, а совокупная абонентская база операторов мобильной связи в Украине на конец 2010 г. составила 55 млн 367 тыс.

Удобство, оперативность и перспективность таких расчетов очевидны, как и сегодняшние их недостатки – в частности, высокая комиссия операторов сотовой связи и некоторая юридическая неопределенность для бюджетных организаций.

В Украине доля владельца сайта в зависимости от стоимости услуги (стоимости sms) составляет от 10 до 40 %. В российских операторов этот процент может быть не намного больше (см. «Обзор провайдеров sms-индустрии») [2].

Особенность sms-сервиса – незначительные суммы платежей за предоставленные услуги – имеет свои плюсы и минусы. Позитив, в частности, проявляется в низком уровне электронного мошенничества. Низкая цена также является дополнительной мотивацией, чтобы воспользоваться услугой.

С другой стороны, невысокая доходность этого бизнеса оставляет неизменной ситуацию с распределением доходов в пользу мобильных операторов.

Можно предположить, что с развитием электронной коммерции sms-сервис как способ электронных расчетов будет и дальше развиваться и совершенствоваться, но надежность, оптимальные и удобные для пользователя формы приобретет, вероятно, при условии законодательного вмешательства государства.

Расчеты электронными деньгами (ЭД). Электронные деньги – удобное расчетное средство, с помощью которого можно покупать товары, оплачивать ус-

луги, получают оплату за выполненную работу, не отходя от компьютера. Такие операции стали реальными благодаря появлению электронных платежных систем, которые продолжают в Украине развиваться. Их сейчас насчитывается около десятка, но самые активные – Web-Money Transfer и «Интернет.Деньги» (на технологии PayCash).

Причем для совершения сделок купли-продажи кошельки должны иметь как покупатели, так и продавцы. Операции с использованием электронных денег проводятся через сайты электронных платежных систем.

Участниками электронной платежной системы могут быть как юридические, так и физические лица. Необходимое условие использования интернет-денег на программной основе – наличие на компьютере клиентского приложения – интернет-кошелек (аналог банковского счета) – и регистрация в системе.

С помощью Web-Money Transfer можно совершать мгновенные транзакции, связанные с передачей имущественных прав на любые онлайн-товары и услуги.

При осуществлении транзакций с пользователя взимается комиссия – 0,8 %, но не менее одного цента. Комиссия снимается с кошелька дополнительно, а корреспонденту будет переведена указанная сумма. Дополнительную комиссию с пользователя снимут при переводе средств в наличность. Но тут уж все зависит от того, где именно выводятся средства. В разных пунктах ввода-вывода денег берут разные проценты от выводимой суммы (обычно, от 5 % и выше).

Вводить, выводить или пополнять деньги в кошельке можно разными способами:

- скретч-картами;
- банковскими переводами;
- почтовыми переводами;
- внесением наличных.

К платежной системе Web-Money Transfer деньги можно вводить с помощью скретч-карт номиналом от 50 до 500 WMU.

Продвигается на этом рынке также Национальная система массовых электронных платежей (НСМЭП), носителем информации в которой является смарт-карта [3].

К недостаткам электронных расчетов можно отнести задержки с выплатой средств – доли владельца сайта. Большинство операторов перечисление денег осуществляет после 15 числа месяца, следующего за отчетным (то есть заработок за январь поступит не ранее 15 февраля).

Однако одной из главных проблем, возникающей на пути внедрения таких расчетов за платные услуги, представляется моральная неготовность большинства постсоветских, украинских в том числе, потребителей оплачивать информационные услуги библиотек. Причины этого, кажется, больше субъективно-психологические, чем объективно-материальные. Здесь и психологиче-

ская настороженность относительно новых форм работы, и пережитки «общенародной» формы собственности, и опасения, небезосновательные, возможного мошенничества – заплатишь, а тебя обманут (по оценкам экспертов, доля мошенничества в сфере электронных расчетов составляет 1–2 % от объема всех операций), и наличие в Интернете хотя и некачественной, однако бесплатной информации и т. п.

Оценивая состояние и тенденции развития методов электронных расчетов в системе комплексного информационного обслуживания пользователей в библиотеках Украины, можно говорить о их почти полном отсутствии. И решение этого вопроса, на наш взгляд, лежит в создании системы электронных расчетов в конкретной крупной библиотеке – информационном центре, где имеется достаточный информационный ресурс, научный и библиотечный потенциал, а также система комплексного обслуживания пользователей. В этом направлении, имея все функциональные составляющие, все активнее начинает действовать Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского.

Важным в контексте реализации маркетинговой концепции библиотеки в современных условиях представляется взаимодействие издательств и библиотек в обеспечении нового подхода в обслуживании пользователей.

Издательства, создав информационный ресурс, распространяют его, а библиотеки по функциональной направленности сохраняют и обрабатывают. В последние годы складывается тенденция, когда создаются фирмы и институты, которые накапливают и куммулируют потоки информации от издательств, в дальнейшем же продают их библиотекам как посредники между издательствами и библиотеками.

Библиотекам нужно занять эту нишу и напрямую работать с издательствами и авторами в формировании полнотекстовых ресурсов на основе законодательства об авторских правах. В этом направлении необходимо создание привязанной к конкретной библиотеке технологии доступа до распределенных информационных ресурсов издательств и создания совместимой с известными зарубежными системами электронной доставки документов, а также корпоративной подписки на эти электронные ресурсы. Техническое решение системы электронных расчетов информационного обслуживания пользователей библиотеки и взаимодействий издательств и авторов на примере биллинговой системы реализуется на единой вычислительной платформе.

Список литературы

1. *Куракова Е. В.* Маркетинговая стратегия библиотеки как компонент управления и продвижения библиотечных продуктов и услуг в образовательном пространстве университета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2006/disk2/111.pdf>. Загл. с экрана.

2. Обзор провайдеров sms-индустрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://allpublication.ru.sms>. Загл. с экрана.

3. Розрахунки електронними грошима [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtk.com.ua/show/4cid0755.html>. Назва з екрана.

До уваги держслужбовця

Т. Добко, Ю. Левченко

Твори Володимира Короткевича у фондах Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського

Біографічна довідка

Короткевич Володимир Семенович (Караткевич Уладзімір Сямёновіч, [1930–1984 рр.]). Білоруський письменник, поет, драматург, сценарист, перекладач і громадський діяч, член Спілки письменників СРСР (від 1957 р.); письменник вважається творцем білоруського історичного роману.

Володимир Семенович Короткевич народився 26 листопада 1930 р. у місті Орша (Вітебська область, БРСР) у родині інтелігентів. У 1949–1954 рр. Короткевич навчався на філологічному факультеті (відділення російської філології) Київського університету, після закінчення, там само в аспірантурі. Володимир Короткевич почав друкуватися в 1955 р. Водночас майбутній класик неодноразово брав участь у археологічних експедиціях. Від 1962 р. письменник жив у Мінську. Саме на цей період припав розквіт талантів Короткевича – він створив найвідоміші історичні повісті й романи, активно співпрацював з театром, телебаченням і кіно, перекладав, брав активну участь у літературному і громадському житті республіки, спілкувався, зокрема, з українськими та закордонними колегами. Володимира Короткевича нагороджено орденом Дружби народів. Він – лауреат Літературної премії СП БРСР імені Івана Мележа (1983) за роман «Не можна забути», Державної премії БРСР ім. Якуба Коласа (1984, посмертно) за роман «Чорний замок Ольшанський».

Письменник завжди мав чітку громадянську позицію – виступав на захист білоруської мови, культури, за збереження пам'яток архітектури та рідної природи. У 70-х роках ХХ ст. він був учасником наукових експедицій «Зби-

рання пам'яток історії та культури Білорусі», організованих під егідою Інституту мистецтвознавства, етнографії і фольклору АН БРСР, вів на Білоруському телебаченні програму «Спадчына» (Спадщина).

Володимир Короткевич помер 25 листопада 1984 р. після тяжкої хвороби.

За участю Посольства Республіки Білорусь в Україні 15 лютого 2011 р. у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбулася презентація нового оригінального видання книги Володимира Короткевича «Дике полювання короля Стаха», вперше виданої з паралельними перекладами англійською, російською, українською мовами.

До презентації Культурно-просвітницьким центром НБУВ було підготовлено книжкову виставку «Письменники Білорусі: Володимир Короткевич», на якій було представлено твори В. С. Короткевича, видані окремо та в збірках, а також журнальні публікації.

Матеріали до біобібліографії (1958–2011 рр.)

З фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Твори Володимира Короткевича

1. Блакіт і золата дня : апавяд. і аповесці. – Мінск : Дзяржвыд БССР, Рэд. мастац. л-ри., 1961. – 222 с.

Ва695801

2. Вячэрнія ветразі : верш і паэмы. – Мінск : Дзяржаўнае выд-ва БССР, 1960. – 114 с.

Ао265742

3. Дзікая паляванне караля Стаха : аповесць / Уладзімір Караткевіч = Дикая охота короля Стаха : повесть / Владимир Короткевич = Дике полювання короля Стаха : повесть = King Stakh's Wild hunter : novel / Vladimir Karatkevich ; арганізац. калегія вид. : У. Гілеп, А. Бутэвіч, Н. Гальпяровіч та [ін.] ; агульная рэд. У. Гілепа ; уклад. С. Расолькі ; мастак Ю. Яковенка. – Мінск : Беларус. фонд культуры, 2010. – 757, с. : іл. – Текст білорус., рос., укр. та англ. мовами

4. Ладдзя распачы : аповесці / маст. А. Кашкурэвіч. – Мінск : Мастац. л-ра, 2003. – 367 с. : іл.

Вс38966

5. Матчына душа : вершы / Уладзімір Караткевіч. – Мінск : Дзяржаўнае выд-ва БССР. Рэд. мастац. л-ры, 1958. – 69 с.

Ао265609

Рец. : Колесник В. Душа поета / В. Колесник // Дружба народів. – 1959. – № 8. – С. 253–254.

Ж26795

* * *

6. Дробау Л. М. Беларускія мастакі XIX стагоддзя / Л. М. Дробау ; літ. апрац. У. Караткевич. – Мінск : Беларусь, 1971. – 111 с. : іл.

Ва682645

Твори Володимира Короткевича в перекладах українською мовою

7. Твори : у 2 т. – К. : Дніпро, 1991.

Т. 1 : Христос приземлився в Городні ; Чорний замок Ольшанський : романи / з білорус. пер. К. Скрипченко. – 720 с.

Т. 2 : Колосся під серпом твоїм / пер. з білорус. : В. Чайковський, К. Скрипченко. – 668 с.

В337921/1-2

8. Земля під білими крилами (Моя Білорусь) / Уладзімір Караткевич. – К. : Веселка, 1972. – 179 с. : іл.

Ва209174

9. Христос приземлився в Городні (Євангеліє від Іуди) : роман / з білорус. пер. К. Скрипченко. – К. : Молодь, 1988. – 430 с.

Ва481043

10. Чозенія : повість та оповід. / з білорус. пер. : О. Лук'янчук, К. Скрипченко ; іл. Б. М. Правдивий. – К. : Молодь, 1972. – 164 с.

Зміст : Чозенія : повість. – С. 3–105; Оповідання : У курені. – С. 109–123; Як скидають ідолів. – С. 124–127; Корній – мишача смерть. – С. 128–137; Блакить і золоте дня. – С. 138–149; Ідилія в душі Вагто. – С. 150–163.

Ва206407

11. Чорний замок Ольшанський : роман ; Дике полювання короля Стаха : повість / авториз. пер. з білорус. К. Скрипченко. – К. : Дніпро, 1984. – 486 с. : іл.

Ва414806

***

12. Білоруська пісня // Слов'янське небо : вірші рос., білорус., пол., чес., словац, сербо-лужиц., югосл., болг. поетів / пер., вступ. ст. та прим. Р. Лубківського. – Львів, 1972. – С. 67–68.

Ва223852

13. В низькі дерева блискавка не б`є : вірші з останньої зб. «Був. Єсть. Буду» / переклала з білорус. Т. Коломієць // Сузір'я. – 1987. – Вип. 26. – С. 163–175.

Зі змісту : «Був. Єсть. Буду...». – С. 164–165; Мій вік. – С. 165–166; Поет. – С. 166; Напис на камені над джерелом. – С. 166–167; Шляхи Ігната Буйницького. – С. 167–168; Балада про архангелів. – С. 168; «Втратив ліс свій зимній чуб...». – С. 169; «На побляклій блакиті – червоний вербник...». – С. 169; Я іду. – С. 169–170; «Молодших і старших човни, мов у руслі ріки...». – С. 171; Нічна пісня. – С. 171; Річка Папороть. – С. 171–172; «Закувала зозуля у лісі зеленім і соннім...». – С. 172; Оранка волами. – С. 173; «Двадцятий вік, тінь вертольота...». – С. 173–174; «Коли пісок в перлову скойку втрапить...». – С. 174–175; «Я не хочу!...». – С. 175; Василю Бикову до 60-річчя. – С. 175.

Ж61535

14. День перший : [вірш] : пер. з білорус. // Жовтень. – 1973. – № 5. – С. 11–12.

Ж26476

15. Дике полювання короля Стаха : повість / пер. з білорус. К. Скрипченко // Жовтень. – 1978. – № 1. – С. 50–79 ; № 2. – С. 60–101 ; № 3. – С. 56–100.

Ж26476

16. Заєць варить пиво : [вірш] / пер. з білорус. М. Львович // Дніпро. – 1966. – № 6. – С. 77.

Ж22466

17. Каштанове листя : повість / пер. з білорус. К. Скрипченка ; мал. О. Мікловди // Дніпро. – 1980. – № 10. – С. 81–128 : іл.

Ж22466

18. Маленька балерина : оповідання / пер. з білорус. Д. Кононенко // Брега Тавриди. – 2003. – № 6. – С. 170–186.

Ж14415/юн.

19. «На роз'їздах, березовим листом засипаних...» : [вірш] / пер. з білорус. Л. Череватенка // Дніпро. – 1969. – № 4. – С. 7.

Ж22466

20. Пророк Геронім Босх : [вірш] / пер. з білорус. В. Лучук // Жовтень. – 1967. – № 1. – С. 13.

Ж26476

21. Saxifraga : [про Лесю Українку] : докум. новела / з білорус. пер. Т. Кобржицька / Володимир Караткевич // Вітчизна. – 1986. – № 9. – С. 91–97.
Ж22465

22. [Вірші] / Володимир Караткевич ; пер. з білорус. Т. Коломієць // Вітчизна. – 1988. – № 7. – С. 148–152. –

Зміст : «Обіцяють новий і розкішний дім...». – С. 148; «Старий день. – С. 148–149; Присінок зими. – С. 149; Повішеним 1863 року. – С. 149–150; Дуб. – С. 150; Балада прощання. – С. 150–151; Вулиці. – С. 151–152; «Рядок беззбройний та стоїчний...». – С. 152.

Ж22465

23. Тростянець : [вірш] / пер. з білорус. Р. Лубківський // Дніпро. – 1974. – № 2. – С. 13; Вільна Україна. – 1975. – 22 черв.

Ж22466

24. Турботи мужицького Брейгеля : [вірш] / пер. з білорус. В. Матчук // Жовтень. – 1962. – № 12. – С. 34–36.

Ж26476

25. Чозенія : поема / пер. з білорус. К. Скрипченка ; іл. : Г. Філатов, Р. Бесп'ятов // Дніпро. – 1972. – № 6. – С. 6–7.

Ж22466

Твори Володимира Короткевича в перекладах російською мовою

26. Вечерние паруса : стихи / пер. с белорус. И. Бурсова. – М. : Молодая гвардия, 1969. – 48 с.

Ао188481

27. Дикая охота короля Стаха : ист. повести / пер. В. Н. Щединой ; послесл. В. Захарова ; худож. Е. А. Галеркина. – Л. : Лениздат, 1990. – 413 с. : ил.

Содержание : Дикая охота короля Стаха. – С. 3–180 ; Оружие. – С. 182–280 ; Цыганский король. – С. 282–334 ; Седая легенда. – С. 336–398.

Ва514373

28. Колосья под серпом твоим : роман : в 2 кн. / авторизир. пер. с белорус. В. Щединой ; худож. Ю. В. Петров. – М. : Сов. писатель, 1974. – 638 с : ил.

Ва253672

Рец. : Ермолович М. Колосья созрели для жатвы / М. Ермолович // Неман. – 1975. – № 10. – С. 168–172.

Ж28332

29. Колосья под серпом твоим : роман : в 2 кн. / авторизир. пер. с белорус. В. Щедриной. – Минск : Мастац. л-ра, 1977. – 638 с. – (Белорусский роман).
Ва306141

30. Колосья под серпом твоим : роман : в 2 кн. / авторизир. пер. с белорус. В. Щедриной ; предисл. : Г. Киселева ; худож. А. Ременник. – М. : Худож. лит., 1979. – 758 с. : ил.
Кн. 1 : Истоки вод. – С. 13–375.
Кн 2 : Секира при древе. – С. 379–757.
Ва333940

31. Новая Атлантида : стихи, баллады, поэмы / пер. с белорус. В. Артемов ; худож. Е. Муханова. – М. : Сов. писатель, 1989. – 127 с. : портр.
Содержание : Циклы : Суровая земля. – С. 5–50 ; Прощание с любовью. – С. 53–69 ; Грубое и ласковое : поэма. – С. 70–84 ; Площадь Маяковского : отрывок из поэмы. – С. 85–91 ; Цикл : Жизнь идет. – С. 95–125.
Ао249577

32. Седая легенда : повести / авторизир. пер. с белорус. В. Щедриной ; худож. Б. Чупрыгин. – М. : Сов. писатель, 1981. – 312 с. : ил.
Содержание : Седая легенда. – С. 5–70 ; Цыганский король. – С. 71–126 ; Дикая охота короля Стаха. – 127–311
Ва371958
Рец. : Коваленко В. Лики прошлого: правда и вымысел / В. Коваленко // Дружба народов. – 1983. – № 6. – С. 260–263.
Ж26795

33. Черный замок Ольшанский : роман ; Дикая охота короля Стаха : повесть / авторизир. пер. с белорус. В. Щедриной ; худож. А. К. Шеверов. – Минск : Мастац. л-ра, 1984. – 527 с.
Ва423674

34. Чозения : поэма ; В шалаше ; Идиллия в духе Ватто : рассказы / авторизир. пер. с белорус. В. Севрука ; худож. Ю. Нолев-Соболев. – М. : Молодая гвардия, 1969. – 203 с.
Ао191127

***

35. В снегах дремлет весна : повесть / публ. Н. С. Кучковской ; пер. с белорус. В. Щедриной // Неман. – 1988. – № 9. – С. 9–72.
Ж28332

36. Дикая охота короля Стаха : повесть / пер. с белорус. В. Щедриной ; рис. А. Кашкуровича // Неман. – 1979. – № 6. – С. 84–133 ; № 7. – С. 96–121 ; № 8. – С. 58–112.

Ж28332

37. Заяц варит пиво : [стихотворение] // Халемский Я. Ключ: страницы белорусской лирики / Я. Халемский. – Минск : Беларусь, 1968. – С. 170–171.

Ао184454

38. Ковчег : [повесть] // Белорусские повести : пер. с белорус. – М., 1971. – С. 195–206.

Ва148280

39. Колокола в глубинах озер : эссе / пер. с белорус. В. Кудинова // Неман. – 1986. – № 8. – С. 11–54.

Ж28332

40. Маленькая балерина : рассказ : пер. с белорус. // Неман. – 1987. – № 8. – С. 11–24.

Ж28332

41. Оружие : повесть / пер. с белорус. В. Щедриной // Неман. – 1987. – № 2. – С. 62–121.

Ж28332

42. Рождественская рапсодия : рассказ / пер. с белорус. В. Щедриной // Неман. – 1990. – № 12. – С. 6–24.

Ж28332

43. Седая легенда : повесть // Белорусские повести. – Л., 1971. – С. 7–72.

Ва162839

44. Сырцовые кирпичи : [стихотворение] // Халемский Я. Ключ: страницы белорусской лирики / Я. Халемский. – Минск, 1968. – С. 171–172.

Ао184454

45. Тяга : [стихотворение] // Халемский Я. Ключ: страницы белорусской лирики / Я. Халемский. – Минск, 1968. – С. 166–169.

Ао184454

46. Христос прыземлілся в Городне : роман / авторизир. пер. с белорус. Н. Кислик ; ил. А. Кошкुरевич // Неман. – 1966. – № 11. – С. 49–119 ; № 12. – С. 29–102. – напеч. с сокращ.

Ж28332

47. Чозеня : поэма / пер. с белорус. В. Севрук // Молодая гвардия. – 1969. – № 12. – С. 4–108.

Ж27127

48. Чозеня : поэма // Пташников И. Н. Тартак : повесть ; Савицкий А. И ничего взамен : повесть : пер. с белорус. / вступ. ст. В. Ганломедова ; худож. Н. Шеберстов. – М., 1973. – С. 197–300 : ил.

ВА232190

Літэратура про жыття та діяльність Володимира Короткевича

49. Улядзімір Караткевіч і яго творчасць у еўрапейскім культурным кантэксце : навук. зб. / уклад. Т. Шкурко ; гал. рэд. А. Мальдзіс ; АДДЗЕЛ культуры Аршанск гарвыканкама і інш. – Мінск : Беларус. кнігзбор, 2000. – 270 с. – (Беларусіка = Albaruthenica ; Кн. 16).

ВА641293

***

50. Бабишкін О. К. Короткевич Володимир Семенович / О. К. Бабишкін // Українська літературна енциклопедія : у 5 т. – К., 1995. – Т. 3. – С. 6.

В335899/2

51. Верабей А. Л. Караткевич Уладзімір Сямёновіч / А. Л. Верабей // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. – Мінск, 1999. – Т. 18. – С. 57–58.

В341126/18

52. Владимир Короткевич // Белорусская литература : рек. библиогр. справ. – М., 1988. – С. 215–218.

ВА475245

53. Короткевич Владимир Семенович // Большая Энциклопедия : в 62 т. – М., 2006. – Т. 23. – С. 405.

В350159/23

***

54. Біленка Г. С. Літаратурны партрэт У. Караткевіча у інтэрпрэтацыі У. Калесніка / Г. С. Біленка // Весці Нац. акад. навук Беларусі = Изв. Нац.

акад. наук Беларусі. Серія гуманітарних наук. – Мінск, 2002. – № 3. – С. 95–100.

Ж13918/гум.

55. Бородулін Р. «И запятой с места не строну!..» : [вспоминання о В. Короткевиче] / Р. Бородулін // Неман. – Мінск, 1998. – № 1. – С. 195–220.

Ж28332

56. Бородулін Р. Лист у безсмертя / Р. Бородулін // Сузір'я. – 1987. – Вип. 26. – С. 163–164.

Ж61535

57. Бочко М. Квітка-Ломикамін (Володимир Короткевич про Лесю Українку) / М. Бочко, М. Воронич // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. пр. – Ужгород, 2000. – Вип. 2. – С. 276–283.

Ж70664

58. Гаврон А. Жаркое лето 84-го года : [вспоминання о В. Короткевиче] / Алясь Гаврон // Лит. газ. – 2004. – 24 нояб. – С. 3.

59. Гарадніцкі Я. А. Космас дабрыні : [марал.-філас. шуканні у паэзіі Ул. Караткевіча] / Я. А. Гарадніцкі // Беларус. лит. – Мінск, 1987. – Вип. 15. – С. 127–134.

Ж67614

60. Дзюба І. М. Володимир Короткевич // Дзюба І. М. З криниці літ : у 3 т. / І. М. Дзюба. – К., 2007. – Т. 3 : Літературні портрети. Дніпровський меридіан. Зі спогадів. – С. 764–785.

В349515/3

61. Заболоцкий А. Надежда, им посеянная: душа славянина : [вспоминання о В. С. Короткевиче] / А. Заболоцкий // Наш современник. – 2005. – № 12. – С. 213–218.

Ж28487

62. Законников С. Охоронна зірка / С. Законников // Літ. Україна. – 2011. – 3 лют., № 5. – С. 12 : портр.

Життєвий і творчий шлях В. С. Короткевича.

63. Иучанкаў В. І. Метафара як сродак мастацкай вобразнасці у рамане У. Караткевіча «Каласы пад сярпом тваім» / В. І. Иучанкаў // Весці АН БССР. Сэрыя грамад. навук. – Мінск, 1987. – № 6. – С. 109–115.

Ж13918/гр.

64. Ковалов О. Экспериментура в области жанровых структур... : [о худож. фильме «Дикая охота короля Стаха» по одноим. повести В. Короткевича] / О. Ковалов // Искусство кино. – 1981. – № 9. – С. 54–64.

Ж12171

65. Коломієць Т. Тракт невмирушчості / Т. Коломієць // Вітчизна. – 1988. – № 7. – С. 148.

Про В. С. Короткевіча.

Арх

66. Лебедзеу У. А. Рамантычныя асаблівасці гістарычнай прозы Уладзіміра Караткевіча / У. А. Лебедзеу // Беларус. літ. – Мінск, 1987. – Вып. 15. – С. 118–126.

Ж67614

67. Леонова Е. «С тобой, как с деревом побег, срослась...» / Е. Леонова // Неман. – Мінск, 2000. – № 3. – С. 201–219.

Образ Марии Магдалины в романе В. Короткевича «Христос призямлюся у Городни».

Ж28332

68. Литвинова Ю. М. Жанровая особенность «Поэмы про яор и калину» В. Короткевича / Ю. М. Литвинова // Мова і культура = Язык и культура : на-ук. вид. – К., 2004. – Вып. 7., т. VII, ч. 2 : Художня літаратура в контексті культуры. – С. 71–74.

Ж70660

69. Літвінава Ю. М. Фальклорныя традыцыі ў паэзіі Уладзіміра Караткевіча / Ю. М. Літвінава // Весн. Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. – Мінск, 2004. – № 2. – С. 3–8.

Ж61771/с. 4

70. Лявонава Е. А. Беларуская літаратура XX ст. і заходнееўрапейская асветніцкая традыцыя (У. Караткевіч і І. В. Гетэ) / Е. А. Лявонава // Весн. Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. – Мінск, 2001. – № 3. – С. 9–13.

Ж61771/с. 4

71. Макмиллин А. Был, есть, будет...: история, культура, нация в поэзии Владимира Короткевича / А. Макмиллин // Неман. – Минск, 2000. – № 11. – С. 245–253.

Ж28332

72. Нарынкевич Н. В. Нацыянальная ідэя у публіцыстыцы Уладзіміра Караткевіча / Н. В. Нарынкевич // Весн. Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагагіка. – Мінск, 2006. – № 2. – С. 107–112.

Ж61771/с. 4

73. Письма Владимира Короткевича / публ. и примеч. Ю. К. Гальперина // Неман. – Минск, 1991. – № 7. – С. 165–185.

Ж28332

74. Пойманова Г. У. Спецыфіка сюжэту ў прозе У. Караткевіча / Г. У. Пойманова // Весн. Беларус. дзярж. ун-та. Сер. 4, Філалогія, журналістыка, педагогіка, псіхалогія. – Мінск, 1986. – № 2. – С. 12–14.

Ж61771/с. 4

75. Ромашенко Л. Україна та українці в життєвій і літературній долі Володимира Короткевича: до питання творчої взаємодії Р. Іваничука / Л. І. Ромашенко // Укр. л-ра в загальноосвіт. шк. – 2009. – № 4. – С. 6–10.

Ж16401

76. Рочинь М. Романтичний світ : [у творчості В. Короткевича] / М. Рочинь // Дніпро. – 1983. – № 10. – С. 126–130.

Ж22466

77. Уладзімер Караткевіч і філосафскі камінь / з білорус. перекл. В. Пономарьова // Сучасність. – 2006. – № 8. – С. 51–53.

Ж14413

78. Хомич Л. Н. Работа редактора над переизданием произведений классиков литературы, в частности устранения искажений авторского текста (на примере произведений В. С. Короткевича) / Л. Н. Хомич // Технологія і тэхніка друкарства : зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 1/2. – С. 142–145.

Ж72515

Для нотаток

Підп. до друку 21.04.2011.

Формат 60x84/16. Друк офс. Папір офс. Ум. друк. арк. 5,7.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3